

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA v ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Adaptace tříletého dítěte v mateřské škole

Vypracovala: Slávka Dobešová
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci *Adaptace tříletého dítěte do mateřské školy* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 30.3.2016

Slávka Dobešová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala paní Mgr. Evě Svobodové za její cenné rady a trpělivou podporu při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat za vstřícnost a pomoc při získání potřebných podkladů a informací. Dále mnohokrát děkuji rodičům dětí za rozhovory, které sloužily k výsledkům pozorování v praktické části. V neposlední řadě děkuji také svojí rodině za podporu ve studiu.

Tuto bakalářskou práci bych ráda věnovala svým milovaným prarodičům
Boženě Votavové a Jaroslavu Vejtasovi.

Podpis:

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřená na adaptaci tříletého dítěte na prostředí mateřské školy. Popisuje také vhodné činnosti, které mají za cíl dětem usnadnit nástup. V teoretické části je popsán vývoj dítěte v rámci adaptace a socializace v rodině, dále přechod z rodiny do prostředí mateřské školy a možné komplikace, vhodná podpora rodičů dětem během adaptace. V praktické části je popsána adaptace dětí z mateřské školy v Hrotovicích, jejich vývoj a zapojení do režimu školky, dále pohledy rodičů na začátku nástupu a změny v adaptaci po třech měsících. Cílem této práce je popis činností vhodných pro adaptační období podložené specifikami období od dvou do tří let dítěte.

Klíčová slova

Adaptace, tříleté dítě v mateřské škole, adaptační program, rodina, socializace

Abstract

This thesis is focused on the adaptation of the three-year child to kindergarten environment. It also describes the appropriate actions aimed for easier entrance to kindergarten. The theoretical part describes the development of the child in adaptation and socialization in the family, transition from the family into the kindergarten and possible complications, appropriate support for parents of children during adaptation. The practical part describes the adaptation of the children from the kindergarten in Hrotovice, their development and involvement into kindergarten mode, views of parents at the beginning of the entrance and changes in the adaptation after three months.

Keywords

Adaptation, three-year child to kindergarten, adaptation program, family

OBSAH

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	8
1.1 Charakteristika vývoje dítěte v rámci adaptace na mateřskou školu.....	8
1.2 Socializace v rodině.....	11
2. RODINNÉ PROSTŘEDÍ	11
2.1 Přejchod dítěte z rodiny do mateřské školy.....	11
2.2 Dítě předškolního věku a jeho potřeby v rodině.....	13
3. MATEŘSKÁ ŠKOLA	14
3.1 Adaptace na mateřskou školu.....	14
3.2 Adaptační problémy.....	17
3.3 Očekávání současných rodičů.....	18
3.4 Vhodná podpora rodičů dětem během adaptace.....	19
3.5 Vhodná podpora rodičům a dětem ze strany učitelky během adaptace.....	20
4. SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	21
II. PRAKTICKÁ ČÁST	22
5. CÍL VÝZKUMNÉHO PROJEKTU	22
6. METODY VÝZKUMU A KRITÉRIA HODNOCENÍ	23
7. ORGANIZACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÝCH SOUBORŮ	23
7.1. Shrnutí výsledků výzkumné části	53
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

Výběr tématu byl pro mne zcela jednoduchý. Pracuji v mateřské škole 6 let a již od začátku mne zajímalo, jakou cestou nejvíce usnadnit adaptaci dětí, předejít komplikacím a vytvořit tak z mateřské školy příjemné prostředí, které bude vést ke spokojenosti jak dětí, tak i rodičů. Zajímalo mne také, jaké činnosti jsou pro děti vzhledem k adaptaci vhodné a které nevhodné. Předmětem pozorování se staly vybrané děti ve věku 2-3 let. Dvouleté děti byly vybrány vzhledem k aktuálnímu posunutí hranice pro přijímání dětí do vzdělávacích institucí. Zajímala mne adaptace a celkově výchovné působení na tak malé děti, které v mateřské škole máme zcela poprvé.

Teoretická část je rozdělena na tři části. V první je popisován charakteristický vývoj dítěte v rámci adaptace na mateřskou školu a socializace v rodině. Ve druhé části zmiňuji rodinné prostředí a potřeby dítěte, přechod dítěte z rodiny do prostředí mateřské školy. Poslední, třetí část hovoří o adaptačním procesu v mateřské škole, problémech při adaptaci, o podpoře rodičů a učitelky, vhodných činnostech, které dětem usnadní adaptační proces v mateřské škole.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Problematika adaptace dítěte do mateřské školy závisí na jeho fyzickém i psychickém vývoji. Každé dítě je individuální osobnost, na kterou působí mnoho faktorů, se kterými přicházení do mateřské školy. Žádné dítě nemá předem stanovený vývoj, proto se jeho úroveň může u ostatních vrstevníků lišit. Záleží to na genetických dispozicích získaných od rodičů a rodinném prostředí.

1.1 Charakteristika vývoje dítěte v rámci adaptace na mateřskou školu

Vývoj dítěte začíná již v těhotenství. Je důležité, aby byla matka v psychické pohodě, bez stresu a jiných negativních faktorů, které ovlivňují plod. Je to velice citlivé období jak pro dítě, tak i pro rodiče. Jak uvádí Matějček (1994), má-li se dítě vyvíjet po duševní a charakterové stránce v osobnost zdravou a společností užitečnou, potřebuje vyrůstat v prostředí stálém a citově příznivém, vřelém, přijímajícím. Dalším důležitým mezníkem je i porod, který má vliv na další vývoj dítěte. Je to pro dítě velmi zásadní okamžik, kdy se ze známého prostředí dostává do jiného, neznámého světa. Je mnoho faktorů ovlivňujících jeho průběh a má vliv na další vývoj dítěte.

Kořátková (2014) uvádí, že narození dítěte zásadně ovlivňuje celou rodinu, ať už je to první dítě či dítě další. Novorozenec potřebuje nejen naplnit své potřeby, od začátku vyžaduje pozornost, kontakt rodiny, komunikaci a podněty, které budují pevný vztah s nejbližší pečující osobou. Každý člen v domácnosti má svůj význam a dítě se díky němu orientuje v životě.

Novorozenecké období, které následuje po porodu, je velmi krátké – pouhý měsíc. Je to období, kdy se novorozenec adaptuje na okolní prostředí, režim dne. V novorozeneckém období se otevírá schopnost matky reagovat na potřebnou úroveň dítěte a na čas se vzdá své dospělé identity. (Šulová 2004). Jak dále Kořátková uvádí (2014), už záhy po porodu a dále po celé kojenecké období můžeme pozorovat zajímavé projevy dětí, které jsou například ve stejné místnosti. Jedno dítě se rozpláče a ostatní se

postupně přidávají. Tato účastná emoční reakce kojenců obsahuje jakýsi základ empatické schopnosti.

Novorozenec váží v průměru 3,3 kg a měří 50 cm. Začátky života novorozence popisuje Matějček (2005). Nejprve se musí zadaptovat do prostředí, ve kterém se nyní nachází. Začíná používat reflexní mechanismy – dýchá, přijímá potravu, vyprazdňuje. Kojení je všeobecně pro dítě velmi důležité. Dochází ke spojení matky a dítěte, kojením dostává novorozenec blahodárné živiny. Dítě na sebe dokáže upozornit křikem, signalizuje tím nepohodu, zimu, hlad či mokrou plenu. Je to aktivní lidská bytost, schopná si přivolat pomoc či zájem. Ovládá úchopový reflex, má chůzový reflex či tonicky šíjový reflex.

Po dokončení adaptace nastává období kojenecké. Toto období trvá do jednoho roku. Na konci má dítě průměrně 74 cm a 9,5 kg. Je to rychlé období, ale je důležité pro další období a prakticky pro celý život. Řada odborníků se shoduje, že první rok dítěte je rozhodující. Vyvíjí se a posiluje citová vazba k matce, Erikson považuje za nejdůležitější v kojeneckém období stálost a kvalitu mateřské péče, která se u dítěte podporuje a vytváří základní jistotu (Šulová 2004). Dítě vnímá a poznává lidi kolem sebe, jednání a komunikaci, umí rozpoznat určitá pravidla, ve kterých se učí orientovat. Matějček (2005) doplňuje další poznatky ke kojeneckému období. Ve třech měsících leží na zádech a hlavička leží na zátylí, ruce jsou sevřené v pěstičku. V poloze na břicho zvedá jako první hlavičku. Sleduje pohybující se předměty, fixační vzdálenost očí se prodloužila. Dívá se z očí do očí, usmívá se. Vydává hrdelní zvuky a zároveň poslouchá, co to bylo. V šesti měsících jsou častěji na břišku, někdy i na kolínkách, opírají se o dlaně a sledují okolí. Má tendenci cestovat do většího prostoru, není již na jednom místě. Pokročila obratnost ruky, cíleně sahá po věcech a automaticky si je vkládá do úst. Předává si předměty z ruky do ruky. Rozlišuje také osoby ve svém okolí. Ví, který je „jeho“ a který „cizí“. Devítiměsíční dítě se začíná učit nápodobou, je to doba domácích hříček. Nazývá se univerzita dětského věku. Dítě se učí nápodobou dospělých dětské pohyby – paci paci, berany duc, vařila myšička kašičku, aj. Závěr prvního roku má dva základní znaky. Dítě dělá první krůčky a mluví první slova. Jsou pokroky v jemnějších pohybech ruky a souhry oka a ruky. Snaží se dávat jednu kostku na druhou, drobné předměty mu dělají potíže uchopit. Aplikuje také hru na podávání, kdy jej požádáme „dej mi!“ a dítě je schopno podat první věc, kterou má po ruce. Zabaví se také u zrcadla, kdy se na sebe dívá, směje se na svůj odraz, naklání se a různě se natáčí.

Batoleci období je od jednoho do tří let dítěte. Rok a půlleté dítě měří 82 cm a váží v průměru 11,5 kg. Již se pohybuje nebo má za sebou první krůčky. Jak zmiňuje Matějček (2005) chůze už většinou převládá nad lezením. Také dozrává uvolňování úchopu. Dítě si začíná více povídat samo pro sebe. Má také zájem o knížky a obrázky. Po obrázcích sahá, reaguje na ně úsměvem, pěstičkami do obrázků plácá. Batoleci věk je období, které je důležité pro společenské a kulturní návyky. Učí se na nočník, jeho kapacita močového měchýře je větší, již si samo uvědomuje nutnost potřeby a většinou již dá znamení – ee. Další návyk je smrkání. V tomto věku je nejlepší začít s nácvikem, děti opakují foukání nosem. Chce to ovšem klid a trpělivost. Matějček dále uvádí lepší udržování rovnováhy, dítě začíná běhat, umí se zastavit a otočit a běžet zpět. Vyleze na gauč, židli. Do schodů chodí s přidržením za jednu ruku. Začíná do věcí kopat, dítě za míčem běhá a honí jej. Dvouleté dítě měří průměrně 87cm a váží 12,5 kg. Tužkou vědomě čmárá, umí i krouživé pohyby. Staví kostky za sebou jako vlak. Lžiči drží pevně a z velké části se již nají samo. Pije ze skleničky, na nočník chodí přes den, přes noc zpravidla zůstává suché. Umí si natáhnout čepici na hlavu, většinou i kalhotky. Začíná utvářet věty o třech slovech, ví, co je to „ já“ či „ ty“. Říká si vlastním jménem, má zájem o druhé děti. Izolovaná hra postoupila ke hře paralelní. Třetí rok je významný z mnoha hledisek. Dítě měří 90- 96 cm, váží 13-16 kg. Udrží rovnováhu, chodí po špičkách, objevuje se i skákání snožmo. Umí chodit po schodech, objevuje se střídání nohou. Jemná motorika se zdokonaluje, dítě staví kostky výš, čmárá po celém papíře, tužku stále drží v dlani. Objevuje se řízený pohyb prostřednictvím autíčka. Matějček dále v tomto období uvádí také období vzdoru, a to z důvodu objevujících se záchvatů a dodává:

„Období vzdoru“ má ve vývojové psychologii skoro takové místo jako později puberta. Přichází totiž skoro s touž pravidelností a jen málokterá rodina může říct, že nic takového u svého dítěte nepozorovala. „ (Matějček, 2005, s. 125)

Bacus (2009) na téma tříletého dítěte pokračuje : „ tříleté dítě se již dokáže samo vysvléknout, pokud mu rozepneme knoflíky, (..), učí se také samo oblékat a dokáže to již u nejjednoduššího oblečení. Většina dětí v tomto věku se už v noci nebudí a po obědě chodí spát. „ (Bacus, 2009, s. 13).

Tříleté dítě již plenky nenosí, mají ovšem svého oblíbeného plyšového kamaráda, se kterým spí. Bacus dále uvádí u tříletého dítěte slovní zásobu 800-1000 slov. Děti fascinují nesmyslné rýmy a hry se slovy. Dokážou porozumět složitějším pokynům, popíší děj na obrázku, řeknou, co na nich vidí.

Ve třech letech většinou děti začnou navštěvovat mateřskou školu.

1.2 Socializace v rodině

Rodina je základním socializačním prvkem. Díky rodině se dítě učí základním hodnotám, poznává sociální role a vztahy, učí se komunikaci, utváří žebříček hodnot, sebevědomí i sebepojetí. Poznává, co je správné a co je špatné. Dítě je nevyčerpatelným zdrojem podnětů pro rodiče, je otevřenou budoucností, v interakci s dítětem rodič získává zkušenosti specificky lidské (Mertin, Gillernová 2010). Důležitou součástí je i kontakt se sourozenci. Šulová (2004) uvádí, že rodina dítěti předává modely chování, poskytuje mu identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí ho reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu též praktické ověřování získaných dovedností. Rodina působí jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy.

2. RODINNÉ PROSTŘEDÍ

2.1. Přejchod dítěte z rodiny do mateřské školy

Matějček (2005) uvádí přehled charakteristik, které by mělo tříleté dítě zvládnout před nástupem do mateřské školy. Dítě zralé předškolní docházky by mělo umět běhat, skákat, jezdit na trojkolce, mělo by umět zacházet s tužkou, mělo by mít zájem o knížky a soustředit se na krátká vyprávění. Tříleté dítě mluví v delších větách, dovede vyjádřit svá přání a potřeby, rozumí běžným pokynům. Období vzdoru pozvolna ustupuje. Lépe si pamatuje a má zájem o učení. Jí samo lžící, pije z hrnečku. Spí celou noc a nepomocuje se ve dne ani v noci. Oblékne se zcela sám. Umyje si sám ruce a dovede si je i utřít. Má zájem o činnosti v domácnosti a rádo je napodobuje. Jedním slovem dále Matějček

(2005) uvádí, že ne každé dítě musí tyto charakteristiky nutně mít. Individuální rozdíly mezi dětmi jsou velké.

Jak tedy dítě připravit na mateřskou školu tak, aby byla adaptace co nejkldnější? Záleží na mnoha faktorech. Prvním z jich je věk dítěte. Jinak bude probíhat adaptace u tříletého dítěte, jinak u dvouletého dítěte. Dále je to také vliv rodinného zázemí na dítě. Pokud dítě pochází z prostředí, ve kterém je pohoda, důraz na individualitu dítěte a vzájemný respekt, bude na nové prostředí reagovat jinak než dítě z citově chladného rodinného prostředí. Svoji roli bezpochyby také hraje osobnost dítěte. Je důležité, aby se rodiče zabývali i touto otázkou a přihlédli tak k možnostem dítěte. Co je také velmi důležité, je komunikace s dítětem na téma mateřská škola. Rozhovory, návštěvy školy, návštěvy hřiště i akcí spojené se školou. Ta se pro dítě stane jako akceptovaná součást života. Kloudová (2013) uvádí, že na školku si nejlépe zvykají děti, které jsou z rodiny zvyklé na kontakt s širším společenstvím, nevádí jim velké návštěvy, rodinné dovolené, návštěvy dětských koutků a center. Jsou to děti společensky aktivní, u nichž dochází k pozvolnému osamostatňování se. Další přípravou dítěte do školky je dlouhodobé působení na dítě v oblastech, které by mělo při nástupu zvládnout. Je to například pití z hrnečku či umývání rukou. Zmenší se tak tlak na psychiku dítěte, které mohou zapříčinit možné neúspěchy v prvních měsících.

Koťátková (2014) zdůrazňuje desatero, které usnadňuje dítěti vstup do mateřské školy:

1. Chodit s ním mezi děti, chodit do míst, kam chodí i děti ze školky, využívat situace, kdy je otevřena zahrada MŠ pro veřejnost
2. Nechat dítě na určitou dobu v péči jiného známého člověka, aby se pozvolna mohlo sociálně otužovat. Navštěvovat mateřské centra a jiné aktivity, které vyžadují jiná pravidla než ta domácí.
3. Zaměřit se na dovednosti sebeobsluhy s důsledností a oceněním i těch nejmenších výsledků
4. Rozvrhnout čas tak, abychom na dítě nespěchali, má-li za úkol věci udělat samo. Je vhodné s činnostmi začít dříve a vyvarovat se tak tlaku a nervozity.
5. Udělat si čas na každodenní společnou chvíli u hry nebo knihy a podporovat tak dítě ve slovním vyjadřování
6. Udělat si čas na četbu pohádky, ta má vliv na slovní zásobu dítěte, na pochopení logiky děje a soustředění na mluvené slovo

7. Během dne využívat možností ke společným rozhovorům, dávat dítěti podněty k tomu, aby mluvilo, odpovídat mu aby vědělo, že mu rozumíme, že ho posloucháme.
8. Krátce a srozumitelně oceňovat, co se dítěti daří, povzbuzovat ho, když mu něco nejde, jasně odmítnout nevhodné chování s vysvětlením proč
9. Vyvarovat se výhrůžek jako například „, Však oni tě ve školce naučí.“, „ Počkej až budeš ve školce..!“ apod. To zapříčiní strach z mateřské školy již dopředu.
10. Opatrně zacházet i s vychvalováním školky, je dobré se držet reality a mluvit o tom, jak to tam ve skutečnosti probíhá. Zabráníme tím tak nereálným představám a následnému zklamání.

Některé vzdělávací instituce také nabízejí rodičům dny otevřené třídy či zahrady, do nichž mohou přijít i děti, které ještě do mateřské školy nechodí. Nabízí tak seznámení se s novým prostředím v blízkosti rodiče. Adaptace dítěte má za těchto podmínek daleko klidnější průběh. Dítě prostředí již zná, zná hračky ve třídě, svoji paní učitelku i prvních pár kamarádů.

Mateřská centra mají také svůj význam. Je to místo setkávání dětí i maminek již od útlého věku. Vytváří se zde první kontakt s novým prostředím a s vrstevníky, se kterými bude dítě mateřskou školu jednou navštěvovat. Nejen, že si děti spolu hrají, ale také spolu komunikují a řeší první konflikty a problémy a dávají tak prostor pro první zkušenosti v kolektivu. Setkávají se mimo jiné také s řízenou hrou a pravidly hry, získávají první zkušenosti s určitým rozvrhem dne, s režimem.

2.2. Dítě předškolního věku a jeho potřeby v rodině

Rodina je pro dítě nejvýznamnější zázemí, které by mělo zajišťovat naplňování biologických a psychických potřeb. Názorný přehled poskytuje americký psycholog Abraham Maslow ve své pyramidě potřeb. Ta je tvořena v základu potřebami fyziologickými – spánek, dostatek jídla a tekutin, vylučování, dýchání. Dále nad těmito potřebami se nachází potřeby bezpečí, které představují jistotu, pravidla, pocit stálosti. Ve třetím patře najdeme potřeby lásky, potřeba někam patřit, o kterou se prvotně stará rodina a posléze vzdělávací instituce. Následuje patro sebeúcty a sebedůvěry, potřeba uznání. Vrchol pyramidy uzavírá potřeba seberealizace.

Vedle Maslowa se potřebami zabýval i Zdeněk Matějček (1994), který je popisuje takto:

1. Potřeba náležitého přísunu podnětů zvenčí; uspokojení potřeby má za následek aktivizace nervového systému na podněty z okolí, které dítě přijímá a zpracovává
2. Potřeba smysluplného světa; uspokojení těchto potřeb umožňuje vytváření z podnětů poznatky a zkušenosti, které mají řád a smysl.
3. Potřeba životní jistoty; uspokojení potřeb se projevuje v citových vztazích k lidem, kteří jsou kolem a kteří k dítěti patří. Bez této jistoty pociťuje úzkost, která ho ovládá a svazuje.
4. Potřeba vlastní společenské hodnoty, potřeba být uznáván, přijímán; kladně ovlivňuje zdravé uvědomění si svého já
5. Potřeba otevřené budoucnosti; její uspokojení umožňuje žít v čase, dívat se do budoucnosti, na něco se těšit, k něčemu směřovat.

Naplňování potřeb není otázkou pouze dětství ale prakticky celého života. Způsob naplňování se věkem i individuálně liší. Naplňuje je nejen rodina ale i vzdělávací instituce.

3. MATEŘSKÁ ŠKOLA

3.1 Adaptace na mateřskou školu

Nástup do mateřské školy je pro tříleté děti velkým životním mezníkem. Odpoutávají se od matek, se kterými byly v úzkém kontaktu, mající svůj harmonogram dne. Některé děti zatím nemají sourozence, tudíž jsou středem rodinného dění a je na ně poutána veškerá pozornost. Proto je nástup pro mnohé děti skutečně těžké. A nejen pro ně. I pro rodiče, a hlavně pro matku, která často nástupem dítěte do mateřské školy nastupuje do práce a mění se její sociální role. I pro ni je těžké odloučení od dítěte. Svěřuje dítě prakticky cizí osobě, které se musí naučit důvěřovat a komunikovat s ní i v nepříjemných situacích. Učí se brát mateřskou školu jako partnera ve výchově, ne jako nutné zlo.

V některých mateřských školách, ačkoliv to není povinné, nabízejí pro nové příchozí děti adaptační program. Tento program je vytvořen v souladu s RVP PV a není tak podmínkou, že jsou adaptační programy stejné. Mají za úkol přiblížit mateřskou školu dítěti i rodině a umožnit tak dítěti nenásilné seznámení s novým prostředím před začátkem docházky, seznámit nově nastupující s režimem třídy, se zaměstnanci školy, se kterými si dítě bude potkávat a navodit tak pocit bezpečí a jistoty, minimalizovat obavy a umožnit dětem kontakt s vrstevníky. Školy nabízejí během roku informační schůzky, pořádají dny otevřených dveří, o letních prázdninách umožňují návštěvy rodičům s dětmi, které v září nastoupí do mateřské školy. Děti se seznámí s prostředím, s učitelkami, s režimem třídy a navážou i kontakt s budoucími spolužáky. Rodičům budou poskytnuty doplňující informace týkající se vzdělávacího programu školy, se kterými se jistě seznámili při výběru školy či zápisu. Dále se dozví, jaké vybavení je třeba dětem zajistit, získají informace o platbách stravném a školném. V některých školách rodiče vyplňují úvodní dotazníky, které se týkají dítěte a jeho potřeb, oblíbených hraček či činností. V rámci adaptace některé školy nabízí i účast na divadelních představeních přímo v MŠ. Vše za účasti blízké osoby. V projektu Jak si připravit projekt adaptace dítěte v MŠ, jehož autorkou je Ivana Bečková (www.rvp.cz), je popisován způsob a průběh postupného zvykání dítěte za účasti jednoho rodiče, kdy v případě, že se dítě zapojí do činností ve třídě a přítomnost rodiče není nezbytně nutná, je vhodné po dohodě s dítětem na určitou, ne příliš dlouhou dobu, dítě ponechat ve školce samotné. Dále klade důraz na spolupráci s rodinou, která je důležitá pro další komunikaci, získávání informací o dítěti a vzniklé problémy s ohledem na rodinu co nejlépe vyřešit. V neposlední řadě také zmiňuje přítomnost obou pedagogů ve třídě již v ranních hodinách. Obě učitelky se tak mohou dětem více věnovat, atmosféra ve třídě je klidnější a děti tolik nerozrušuje příchod nové osoby. Klidný a empatický přístup k dítěti je klíčem pro vytvoření důvěry mezi dítětem a učitelkou, odbourání strachu z nového prostředí bez přítomnosti rodičů. Jinou formu adaptačního programu, který se nazývá Školička pro maláčky, nabízí na stejném metodickém portálu Jelena Darášová, která popisuje adaptační proces začínající již před zápisem do mateřské školy a trvá tři měsíce (duben až červen). Rodiče se s dětmi schází jednou týdně na jednu hodinu. Jak autorka uvádí, hlavním cílem programu je dítě co nejvíce upoutat, zaujmout a seznámit se s ním do té míry, že bude k učitelce chodit bez maminky či tatínka, bude komunikovat a učitelku přijme jak dalšího člověka, kterého zná a patří k němu v prostředí mimo domov. Podmínkou je pravidelná docházka, souhlas

rodičů s dodržováním pravidel a zapojením se do všech činností, při kterých se plně věnují svému dítěti.

Jak uvádí Helena Kloudová: „*Dítě by se v žádném případě nemělo „nacpat“ do třídy s tím, že tam bude od prvního dne spát a domů půjde až pozdě odpoledne. Tak to prostě nejde. Dítě má v takovém případě pocit, že je odloženo, a časový interval, který stráví bez maminky, je pro ně neúnosně dlouhý. Následně potom může nastat situace, kdy ráno rodič svého potomka nejenže nedostane do třídy, ale dítě se drží maminky „zuby, nehty“ a za pomoci těchto „zbraní“ se snaží ze třídy uniknout.* „ (Kloudová, 2013, s. 23)

Reakce dětí na adaptaci rozdělují ve své knize Niesel a Griebel (2005) na tři adaptační části:

1. První dny – orientování

Dítě je v těchto dnech soustředěné, pozoruje okolí a vyčkává. Do aktivit ve třídě se jinak nezapojuje ani o ně nemá zájem. Po příchodu domů se dítě obvykle stáhne do ústraní, je vyčerpané. O pobytu v mateřské škole nerad hovoří.

2. První týdny – snaha o začlenění

Izolovanost dítěte ustupuje, objevuje se paralelní hra, děti jsou aktivnější v navazování kontaktů s druhými. Po příchodu domů začínají vypravovat o zážitcích v mateřské škole.

3. První měsíce – přivykání

Přístup ke společným aktivitám se výrazně zlepšil, děti se více zapojují, začínají se utvářet první kamarádství, osvojují si pravidla třídy.

Niesel a Griebel (Poprvé v mateřské škole, 2005, s. 43) dále uvádí výsledky výzkumu, ve kterém se k otázce ukončené adaptace, vyjádřily oslovené učitelky. Ukončená adaptace dítěte je, když jsou splněny tyto oblasti:

Sociální integrace/ přátelství

1. Dítě se zapojuje do skupinového dění
2. Má v mateřské škole přátele, cítí se dobře

Chování ve skupině

1. Dovede si hrát se stejně starými dětmi
2. Dokáže si hrát a dohodnout se

Emocionalita

1. Chodí do mateřské školy rádo, do skupiny přichází s úsměvem a zvesela
2. Volný, otevřený rozhovor, nenucenost, dítě se cítí dobře a vyzařuje to z něho

Vlastní iniciativa

1. Samo vyjadřuje své požadavky
2. Přistupuje cílevědomě ke hře a ptá se ostatních, zda si s ním budou hrát
3. Samostatně řeší problémy

Akceptování pravidel skupiny

1. Akceptuje denní program a skupinová pravidla
2. Zná pravidla skupiny a dokáže je dodržovat, umí se jim přizpůsobit

Tolerování přechodného odloučení od rodičů

1. Dokáže se odloučit od matky
2. Při opouštění matky nedělá žádné velké problémy

Vztah k učitelce

1. Dítě zná jména učitelů a dětí
2. Samo přichází za personálem a dětmi

3.2 Adaptační problémy

Jak jsem již několikrát ve své práci zmiňovala, každé dítě je individuální osobnost a podle toho k němu musí učitelka přistupovat. Průběh a délka adaptace je u každého dítěte jiná. Ne každé se umí na delší dobu odpoutat od matky bez problémů. Jak popisuje Kořátková (2014), odhadem polovina dětí kolem čtyř let prožívá změny spojené s nástupem do mateřské školy s pláčem a smutkem při loučení, které mohou být čtrnáct dní až měsíc a půl. Postupně se uklidňují ale po delší nepřítomnosti či víkendu se zase

vracejí. Mnoho dětí se po bouřlivém rozloučení s rodiči do několika minut uklidní a jsou v kolektivu aktivní. Klidnější adaptace probíhá v heterogenní třídě, kdy starší děti dokáží malé děti zklidnit a zaujmout. V homogenní třídě adaptace probíhá déle. Přístup učitelky, její klidný projev je důležitý pro vytvoření důvěry mezi ní a dítětem, které se o ni může opřít, hledá v učitelce podporu a bezpečí.

Důležitý je i zájem učitelky o dítě, vhodná komunikace, pozitivní přístup a motivace ke hrám či činnostem. Setkat se můžeme i s dětmi, které z počátku s adaptací nemají žádné problémy, v kolektivu jsou aktivní. Po pár měsících u nich ale můžeme zaznamenat prudký pokles zájmu o mateřskou školu a jeho nezáměr. Vše co ho zpočátku zajímalo, ho již omrzelo, a vyžaduje návrat do známého prostředí domova. Dokáže vhodně argumentovat, proč nechce do školky chodit a je velmi obtížné ho přesvědčit o opaku.

Existují i případy, kdy dítě proces adaptace nezvládne. Mluvíme tu o době až půl roku, kdy je každé ráno problémové a pobyt ve školce dítě propláče, těžce se loučí, nemá zájem o aktivity ani o nabízené hry či hračky, doma jsou plačtivé a špatně spí. Mohou se projevit také některé psychosomatické příznaky – bolení hlavy, břicha či zvracení. Je nutné toto konzultovat s jinými učitelkami, hledat různá řešení a vzbudit tak zájem dítěte. Pokud ani tato cesta nepřinese výsledky, je vhodné se poradit s dětským psychologem.

Popis tří stadií reakce dítěte na odloučení od rodičů (Vágnerová 2005, Říčan 1989, In: Kořátková, 2014) :

1. Stadium protestů – dítě vytrvale pláče, dožaduje se rodiče, nechce s novým prostředím komunikovat, hrát si
2. Stadium zoufalství – dítě již nepláče, komunikuje minimálně, vybere si hračku, ale nehraje si s ní, spíše pozoruje okolí
3. Stadium odpoutání od matky – poutá pozornost k jiné osobě, komunikuje téměř bez problémů, dítě si začíná hrát

3.3 Očekávání současných rodičů

Svobodová v knize *Vzdělávání v mateřské škole* na toto téma zmiňuje: „*Dnešní rodiče i dnešní děti jsou výrazně náročnější. Často se stane, že do mateřské školy nastupují děti vybavené dudlíkem a plenou. Učitelka dostane informaci, že dítě*

je ještě kojeno a odmítá pevnou stravu. Je zvyklé být převáženo autem či na kočárku, nechce chodit samo. Rodiče požadují výuku cizího jazyka, plavání, sportovní přípravu, hru na flétnu, sborový zpěv, keramiku a sterilně čisté prostředí bez pylů a roztočů, ale také, aby bylo dítě v mateřské škole šťastné a našlo tam kamarády. I na zkušenou učitelku je toho někdy moc. „ (Svobodová, 2010, s. 63-64).

Učitelky se dostávají v očích některých rodičů do nezáviděníhodných situací, kdy je brána jako chůva či člověk, který její dítě vlastně nezná a nedělá pro něj maximum. Problém nastává i tehdy, kdy je mladší bezdětná učitelka přehlížena a veškerá komunikace je vedena se starší učitelkou, která má děti vlastní. I na tyto komplikace by měla být učitelka připravena, ne každému rodiči, jak se říká, padne do oka. Jak dále Svobodová (2010) uvádí, to, že se z člověka stane rodič, neznamená, že je expert na výchovu dětí. Ovšem expertem se stává na dítě vlastní. Toho zná a ví, co má a nemá rádo, zná jeho chování a reakce. Chyby, které ve výchově děláme, děláme obvykle proto, že jsme je zažili na vlastní kůži a protože neznáme jiné cesty, používáme to, co jsme se naučili.

3.4 Vhodná podpora rodičů dětem během adaptace

Mezi základní kroky rozhodně patří seznámení dítěte s mateřskou školou. Pokud dítě již nastoupilo, mělo by cítit v rodiči oporu, že se nic neděje. Strach ze strany matky či otce, dítě vycítí a nabude dojmu, že se děje něco špatného. Jak popisuje PhDr. Ladislava Lažová (Informatorium 3-8, září 2012, s. 12-13), adaptaci často komplikují právě sami rodiče. Vychvalují školku, mluví o ní příliš nápadně a přesvědčivě, až to dítěti začne být podezřelé. Dále pokračuje - další velkou chybou je dlouhé loučení v šatně, tam děti velmi dobře manipulují s rodiči a s nekončící záplavou pusinek visí maminkám na krku. Zdravé sebevědomé dítě toto nepotřebuje. Dále mají rodiče tendence uplácat děti dárky za to, že ve školce nepláčou. Bohužel ani tato metoda nepřinese očekávané ovoce. Pokud je pro dítě loučení obtížné, pomůže, když ho do školky bude vodit jiný člen rodiny. Obecně je známé, že v přítomnosti tatínek, je předávání dítěte učitelce klidnější a bez slziček než s maminkou. Na tatínka jednoduše slzičky neplatí.

Jak se tedy zachovat, aby dítě mělo klidný ranní nástup do třídy? Woolfson (2001) nabízí rodičům tyto možnosti:

1. Hlavně zachovejte klid, jistě budete nervózní při pomýšlení na to, že necháváte své dítě ve školce samotné. Nedejte však najevo žádné negativní pocity, které máte, jinak dítě znejistí.
2. Očekávejte slzy, mnoho dětí pláče, když je rodiče poprvé předávají ve školce, důvodem je vzrušení, úzkost a nedostatek zkušeností. Slzy jsou při loučení obvyklé a záhy po vašem odchodu se dítě uklidní.
3. Ať je loučení krátké. Pokud vidíte na dítěti známky neklidu při odchodu, neprotahujte ten okamžik – to by je rozrušilo ještě víc. Raději se s ním pomazlete, znovu ho uklidněte a pak odejděte.
4. Povídejte si o ostatních dětech ve školce, o kamarádech, které si našlo, a o tom, co ve školce celý den dělalo. Váš zájem podpoří jeho nadšení.
5. Ptejte se personálu, jaké dělá pokroky. Zvláště v prvních týdnech je důležité, abyste se pravidelně vyptávali personálu školky, jaké vaše dítě dělá pokroky či s jakými problémy se setkává.

3.5 Vhodná podpora rodičům a dětem a rodičům ze strany učitelky během adaptace

Během adaptačního období dítěte, je nutná komunikace učitelky s rodiči. Je důležité, aby měli zpětnou vazbu o to, jak se dítě v mateřské škole projevuje, jaké má potíže, co se mu povedlo a jak si zvyká na nové prostředí. Pokud učitelka vidí, že rodič v podpoře dítěte tápe, je na místě mu citlivým a nevtíravým způsobem doporučit pár rad či zkušeností, které by mohl použít, aby se daná situace již neopakovala. Komunikace mezi rodičem a pedagogem by měla probíhat na úrovni dvou odborníků, určitě by to nemělo být pouhé udílení rad.

Podle Dvořákové (Rodina a škola, 9/2011) je vhodné například rodiče upozornit na prodlužovaná loučení, která dítě jen stresuje a najít účinnější řešení situace. Je dobré si s dítětem promluvit o důvodech chození do mateřské školy – rodiče pracují, aby za vydělané peníze mohli koupit jídlo, jezdit na výlety a podobně. Dítě nesmí mít pocit, že je v mateřské škole za trest, že ho rodiče nechtějí. Jak dále uvádí Dvořáková, odborníci doporučují během adaptačního období navštěvovat mateřskou školu pravidelně ve stejný čas a postupně ho prodlužovat. Pokud dítě přichází v 8:00, mělo by takto přicházet pokud možno stále. Ve stejnou dobu by také mělo odcházet. Dítě nezná pojem „za chvíli“, je vhodné mu pomoci pojmy jako „po obědě“, „po spinkání“ či „po svačince“. Mé

zkušenosti z praxe také ukazují, že je důležité, aby dítě nebylo v mateřské škole jako mezi posledními, kteří odchází. Pokud rodiče něco slíbí, měli by to také splnit. Když slíbí, že dítě půjde po obědě, tak by skutečně mělo po obědě jít. Pokud se domluvený termín nedodrží, dítě získá pocit zrady, znejistí a adaptace se tím zkomplikuje. Nemělo by se také od dítěte ráno utíkat. Je v zájmu dítěte, se s ním každé ráno rozloučit, sdělit mu, kdy si pro něj maminka či tatínek přijde. Jsou to pro dítě velmi důležité informace, které se bohužel berou na lehkou váhu. Pokud rodiče posílají své děti do mateřské školy, měli by být důslední. Je chyba se dítětem nechat přemlouvát, pokud jít nechce. Rodiče by se také měli vyvarovat poznámek jako „určitě Ti beze mě bylo smutno“ nebo „jistě to ve školce bylo příšerné“ a podobně. Jednoznačně je chyba dítě trestat, pokud se adaptace nedaří.

Je důležité být dítěti oporou. Pokud uvidí, že jsou jeho rodiče klidní, bude klidné i dítě.

4. SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V teoretické části jsem se pokusila nastínit hlavní faktory, které ovlivňují dítě nastupující do mateřské školy a adaptaci na nové prostředí. Jsou to rodina, vývoj dítěte a mateřská škola. Rodina ovlivňuje dítě prostřednictvím výchovy a modely chování, vývoj dítěte ovlivňuje dítě samotné a mateřská škola ovlivňuje dítě v sociální úrovni. V podkapitole pojednávající o přechodu dítěte z rodiny do mateřské školy je uveden přehled dovedností, které by mělo nastupující dítě umět. Také nabízí přehled, jak dítě připravit na docházku do mateřské školy. Jak již zde bylo několikrát řečeno, dítě je individuální osobnost a tak by se k němu také mělo přistupovat. Vstup do mateřské školy je jeden z klíčových okamžiků dítěte. Opouští známé prostředí rodiny a vstupuje do nového světa mateřské školy. V procesu adaptace je důležitý přístup mateřské školy, měla by rodičům i dětem předat potřebné informace, měla by dostatečně komunikovat a předávat informace, plnit adaptační program či stanovit jasná kritéria pro přijetí dítěte do mateřské školy. Adaptační program je také jeden z tématů v podkapitole Adaptace na mateřskou školu. Vytvoření programu pro mateřské školy není povinné, proto se jednotlivé programy od sebe liší. Cíl však mají stejný – vytvořit vhodné podmínky k začlenění se do kolektivu jak pro děti, tak i seznámení rodičů s chodem mateřské školy jako takové.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části mé bakalářské práce budu zkoumat adaptaci u 2-3 letých dětí a hlavními faktory, které tento proces ovlivňují. Každé dítě je individuální bytost, která v začlenění se do nového prostředí vzdělávací instituce, reaguje jinak. Zvolila jsem kvalitativní výzkum, ve kterém jsem 3 měsíce pozorovala 15 dětí ve věku 2-3 let, které nastoupily v září 2015 do mateřské školy poprvé. Dále jsem provedla dva rozhovory s rodiči těchto dětí na začátku adaptačního období a po třech měsících. V neposlední řadě jsem provedla rozhovor i se samotnými dětmi.

5. CÍL VÝZKUMNÉHO PROJEKTU

Cílem výzkumu je zmapovat proces adaptace u 2-3 letých dětí, jejich pokroky i komplikace jak ze strany učitelky, tak ze strany rodičů. Dále zjišťuji, jaké vhodné činnosti a aktivity vedou ke správnému začlenění do skupiny.

Ve svém výzkumném šetření jsem použila výzkumné otázky, které směřovaly k rodičům dětí. Jejich cílem bylo zjistit, jak dítě připravují na nástup do mateřské školy a jaké jsou změny v chování a celkově v přístupu k docházce po třech měsících.

1. Jak byste své dítě popsali? Jaké je, co umí?
2. Připravujete své dítě na nástup do mateřské školy? Jak?
3. Co myslíte, těší se Vaše dítě na nástup do mateřské školy?
4. Chodili jste o prázdninách na návštěvy do mateřské školy?
5. Co se dítěti při návštěvě v mateřské škole líbilo nejvíce a co se mu nelíbilo?
6. Očekáváte problémy s adaptací? Jaké?
7. Co chcete, aby se ve školce Vaše dítě naučilo?

Otázky týkající se druhého rozhovoru po třech měsících:

1. Jak byste zhodnotili docházku svého dítěte po třech měsících?
2. Změnilo se Vaše dítě? Jak a v čem?
3. Museli jste své dítě nějak motivovat? Jak?

4. Ptáte se, jak bylo v mateřské škole? Jak reaguje, odpoví Vám?
5. Povídá o mateřské škole spontánně?
6. Přišlo dítě z mateřské školy s nějakým netradičním výrazem?
7. Co myslíte, co se mu v mateřské škole líbí nejvíce?
8. Myslíte si, že je něco, čeho se v mateřské škole bojí?

6. METODY VÝZKUMU A KRITÉRIA HODNOCENÍ

Klíčovou metodou výzkumu je pozorování skupiny 15 dětí po dobu třech měsíců v novém prostředí, dále strukturované rozhovory s rodiči před nástupem dítěte do mateřské školy a v neposlední řadě strukturovaný rozhovor se samotnými dětmi.

V záznamech je použito, vzhledem k anonymitě oslovených, pouze jméno dítěte. Například - Petr, rodiče Petra. Ukázkou rozhovoru s rodiči a pozorovací arch jsou k dispozici v Příloze.

7. ORGANIZACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÝCH SOUBORŮ

Pro získání výzkumného materiálu byli osloveni rodiče dětí z mateřské školy v Hrotovicích, kde nyní působím. Jako kritéria pro výběr dětí byl věk dítěte, vybírala jsem i dvouleté děti s ohledem na nynější zařazování dětí tohoto věku do předškolního vzdělávání. Dalším kritériem byly zvláštnosti dětí – vybrala jsem dvojce dvojčata či všechna zapsaná děvčata – je jich z 25 dětí ve třídě pouze 4. 13 rodičů bylo ochotných se výzkumu zúčastnit. Byli seznámeni s účelem rozhovorů, pozorování jejich dětí a podpisem potvrdili souhlas se zveřejněním výsledků. V době omezení provozu o letních prázdninách, měly maminky možnost přijít se svými dětmi do prostor a na zahradu mateřské školy, pohrát si s dětmi a seznámit je tak se svými učitelkami, prostředím a kamarády. První rozhovor pak probíhal týden před nástupem dítěte do mateřské školy, v klidném prostředí školní zahrady, kam byli rodiče pozváni na určitou hodinu. Druhý rozhovor se uskutečnil na začátku prosince v prostorách mateřské školy. Oba rozhovory se nesly v uvolněném přátelském duchu bez náznaků nucené konverzace.

Nyní uvedu rozhovor s rodiči Patrika, Kryštofa a Matyáše Aleše. Poté bude následovat shrnutí pozorování za tři měsíce, dále rozhovor s rodiči po třech měsících a závěrečné pozorování z měsíce února a března.

PATRIK – 3 ROKY

Rozhovor s rodiči Patrika před nástupem do mateřské školy

Jak byste své dítě popsali? Jaké je, co umí?

Patrik je celkově hodný kluk, rád pomáhá, rád zpívá. Občas má svý dny, tak je protivnej ale jinak je opravdu hodnej. Má ale již od malička problém s jídlem, jsem z toho úplně nešťastná. Od té doby, co jsem začala chodit do práce, to bylo mu osm měsíců, tak přestal jíst, přestal spát. Okurku kupovanou si nedá, ze zahrádky ji sní. To stejný s broskví. Nevím, co to je. Nevím, proč to jídlo. Až na to je prostě zlatej.

Připravujete své dítě na nástup do mateřské školy? Jak?

Moc ne, moc ho nepřipravuju. Povídáme si, co bude ve školce dělat, že tam budou nové hračky ale, že bych ho na to nějak připravovala, to ne.

Co myslíte, těší se Vaše dítě do na nástup do mateřské školy?

Já ani nevím. Když byli s babičkou na zahradě, tak ho tam zaujal traktůrek ale - já nevím, skutečně.

Chodili jste o prázdninách na návštěvy do mateřské školy?

Ano, chodil s babičkou. Jednou šel i se mnou ale u obchodu se sekl a museli jsme jít domů.

Co se dítěti při návštěvě v mateřské škole líbilo nejvíce a co se mu nelíbilo?

Kolotoč a traktůrek. Asi není nic, co by se mu nelíbilo.

Očekáváte problémy s adaptací? Jaké?

No, u nás bude hlavní problém jídlo. Patrik do osmi měsíců krásně jedl, ale poté, co jsem začala chodit do práce a byl víceméně s babičkou, nastal zlom a od té doby nám nejí nic. Maso, polévky ani brambory, těstoviny. Prostě nic. Z toho mám největší strach, jak bude reagovat, až bude muset jíst.

Co chcete, aby se ve školce Vaše dítě naučilo?

Chtěla bych, aby se zlepšil v jídle. Nic jiného mě tak netrápí, jak to jídlo.

Nástup do mateřské školy 1. 9. 2015

ZÁŘÍ

1. týden

První den při příchodu Patrik plakal, byl neustále u učitelky, s ničím si nechtěl hrát. Při úklidu stál, pozoroval děti. Svačinku odmítl. Utišil se až u řízené činnosti, při které jsme zpívali známé písničky, tleskali jsme na píseň Každá ručka má prstíčky, říkali jsme básničky jako třeba Dobré ráno, milé děti. Z důvodu seznámení se s novým prostředím byly děti první týden výhradně ve třídě. Oběd ochutnal a následně vyzvracel. Má slzy v očích, když si má nachystat na oběd. Opakuje, že jíst nebude. Domluvili jsme se, že si nachystá pouze ubrousek, víme, že jíst nebude. Před odpočíváním chtěly děti poslouchat pohádku o Krtečkovi. Na lehátku po pohádce usnul. Spal bez plyšáka, ačkoliv mu byl nabídnut. Odpoledne již bylo bez pláče, před příchodem rodičů byl klidný, hrál si s učitelkou u stolečku.

Druhý den až do konce týdne plakal pouze ráno, začal mít zájem o hračky, ale hrál si opět s učitelkou u stolečku. Zaujaly ho kostky, dřevěná salaš se zvířátky. Při úklidu hraček již měl snahu pomoci. Do konce týdne jedl pouze suchý chléb, pil čaj. Pokud byla ke svačině okurka či jablko, vzal si. Při řízené činnosti byl aktivní, poslouchal, zapojoval se. Na oběd dostal suchý rohlík, protože chléb mu nechutná. Na lehátku si vyžádal opět Krtečka, neusnul, povídali jsme si. Po odpočinku se počůral, špatně si na záchodě stáhl pyžamo. Do konce týdne se pak ještě dvakrát počůral. Ruce si umývá s pobídkou, často zapomene. Mezi první Patrikovy kamarády patří Anička a Nikola – sestřenice. Při

rozhovoru s maminkou jsme poprosili o rohlíky, které bude mít Patrik místo svačiny, oběda a odpolední přesnídávky.

2. týden

Druhý týden při předávání plakal, po chvíli pláč ustal. Hrál si s učitelkou na koberci s Duplem, s kostkami, s auty. Je vidět posun od her u stolečku k větším stavebnicím na koberci. Při úklidu již aktivně pomáhal. Na svačinu měl suchý rohlík, poprosil o čaj. Při řízené činnosti je aktivní, poslouchá, zapojuje se. Rád zpívá a těší se z překvapení – bublifuk. Při oblékání je nutná pomoc, sám si ale vyzuje bačkorky. Tento týden jsme se byli seznámit se zahradou a areálem mateřské školy. Zdržoval se poblíž učitelky, ve známých koutech zahrady se rozběhl. Na oběd si již bez slz nachystá, opakuje ale, že jíst nebude. Jí suchý rohlík a čaj. Při poledním odpočinku poslouchal s dětmi Krtečka, nespál, prohlížel si knížky na lehátku. Má zájem o tvoření, rád vyrábí, kreslí.

3. týden

Byl odhlášený – kašel, rýma

4. týden

V pondělí ráno chvíli plakal, poté se uklidnil. V úterý až po zbytek týdne byla rána klidná. Hrál si s Aničkou na koberci s kostkami, s auty. Při konfliktech je spíše submisivní. Při úklidu se snaží pomáhat, je aktivní. Na svačinu suchý rohlík s čajem stále zůstává. Při řízené činnosti je aktivní, poslouchá, povídá, zpívá. Jakmile má ovšem cvičit či hrát hru – nechce. Při oblékání je stále spíše pasivní, bačkory si vyzuje, s ostatním musí pomáhat učitelka. Pobyt na zahradě je pro Patrika již běžnější, nedrží se tak učitelky, rozeběhne se i do nových částí zahrady, kde ještě neměl možnost být. Na oběd si již nachystá bez dodatků, má stále suchý rohlík s čajem. Mléko nechtěl, nemá ho rád. Lehátko na odpočinek si připravil s pomocí, s pomocí se vysvlékl oblečení a oblékl pyžamo. Opět neusnul, prohlížel si na lehátku knížky. Ruce si již umývá sám, bez pobízení. Velice rád si vezme omalovánky, zajímají ho výtvarné činnosti, rád vyrábí. Zaujalo nás také Patrikovo nezvyklé zbarvení pokožky do žluta. Řešily jsme to s maminkou, která si prý ničeho nevšimla. Druhý den jsme dostaly vysvětlení, Patrik sní

denně až 4 mrkvové výživy. Je evidentní, že je předávkovaný vitamínem A. Rodiče to ovšem jinak zásadně neřeší.

ŘÍJEN

1. týden

Tento týden chodil Patrik nezvykle brzy ráno – cca v 6:30 (rodiče na služební cestě). Ranní nástupy jsou klidné, Patrik přijde do třídy s úsměvem, pozdraví. Na otázku, jak se mu spinkalo či jaký měl víkend, vždy odpoví. Hraje si již spontánně téměř se všemi dětmi, nevyhledává pouze Aničku či Nikolu. Objevují se i první konflikty s chlapci, kdy zastává spíše submisivní stranu, v řešení problému je pasivní. Dovolí ostatním, aby mu dělali věci, které mu vadí, poté ovšem přijde za učitelkou s pláčem. Děti začaly uklízet na znamení zvonečku. Při uklízení pomáhá, na svačinu má opět suchý rohlík, čaj. Při řízené činnosti se tento týden nijak zvlášť nezapojoval, bylo vidět, že ranní brzké vstávání mu nedělá dobře, byl unavený a nesoustředěný. Oblékání tento týden nechal na učitelkách, setkal se s pochopením.

Pondělní oběd narušila u Patrika paní kuchařka, která mu začala nutit polévku. Donesla mu talíř a nalila mu malou naběračku polévky. Patrik se rozbřečel, že polévku nechce jíst. Za něj jsme se s kolegyní postavily a polévku, i přes protesty kuchařky, odnesly. Bohužel již druhý den ráno přišel Patrik s obavami, že polévku dnes jíst nebude. Vysvětlili jsme babičce situaci a s Patrikem si o tom doma promluvila. Tyto ranní obavy a připomínky na téma polévka přetrvaly až do konce listopadu. Patrik tento týden, vzhledem k brzkému vstávání usnul.

2. týden

Tento týden, až na ranní připomenutí polévky, byly nástupy klidné a usměvavé. Patrik rád povídá, co nového viděl, co zažil, často vzpomíná na strýce, který se zabil na motorce. Jednou či dvakrát jsme volali strýci do nebička, protože se Patrikovi zastesklo. Hraje si již na velkém koberci, pobíhá po třídě, začíná se pomalu „otrávat“. Rád si hraje s auty, staví si se stavebnicí Duplo. Uklízí již na zazvonění zvonečku, pomáhá ostatním. Na svačinu si občas místo tácku vezme ubrousek, zasměje se a vrátí ho. Dojde si již sám do šatny pro rohlíky a sám se obslouží. Při aktivitách na koberci se zapojuje, již se nestává, že by se nechtěl zapojit. Má rád foukání do bublifuku. Při oblékání na vycházku

si sám vyzuje bačkory, vysvěče tepláky. Ruce si po vycházce umývá automaticky, již se nestává, že by si špatně stáhl slipy a počůral si je. Je pozornější a pečlivější. Na oběd si nachystá, ovšem dodá, že si dá jen rohlík. Na lehátku nespí, povídáme si, prohlíží si knížky či poslouchá pohádky.

3. týden

Ranní nástupy jsou klidné, Patrik si hraje na koberci, u stolečku, hry střídá. Zajímají ho auta, Duplo, plastelína, vymalovánky. Na zazvonění zvonečku reaguje okamžitě, uklízí, pomáhá dětem. Na svačinu má stále suchý rohlík a čaj. Někdy sní celý, někdy jen polovinu. Při řízené činnosti poslouchá, je aktivní, odpovídá. Rád se učí nové básničky, a po většinou je již v pátek umí. Oblékání již zvládá z poloviny sám, vyzuje si bačkory, tepláky, s punčoškami potřebuje sice pomoci, ale kalhoty si již zvládne obléci sám. Na vycházce jde víceméně vždy s Aničkou, se kterou je nepozorný, loudají se spolu. Na oběd opět rohlík a čaj s připomínkou, že polévku jíst nebude. Na lehátku tento týden usnul dvakrát. V úterý a ve čtvrtek. V pátek začal opět pokašlávat, spustila se mu rýma.

4. týden

Podzimní prázdniny – odhlášen

LISTOPAD

1. týden

Odhlášen

2. týden

Po 14 dnech byl nástup do mateřské školy naprosto klidný, s připomínkou suchého rohlíku, ne polévky. Bylo také patrné ustupování žluté barvy z pokožky. Přivítal se s kamarády, běhali po koberci a hráli si na hasiče. Poté objevil doktorství a až do svačinky si hrála celá třída na doktora. Po zazvonění zvonečku se uklízet nechtělo. Patrikovi dlouho trvalo, než začal uklízet. Začal i odsekávat a být drzý jak na učitelky,

tak i na ostatní děti. Na svačinu si požádal o suchý chléb – prý ochutná. Přidal si okurku, z chleba vykousal střídu a kůrku nechal. U řízené činnosti neposeděl, neustále povídal s Aničkou, vyrušoval. Do činností se zapojovat nechtěl. Toto chování se ustálilo až ve čtvrtek, kdy již nebylo tak divoký. Ptala jsem se maminky na důvod Patrikova dovádění, maminka sdělila, že se do školky tak těšil, že začal takto vyvádět už doma. Na oběd měl opět suchý rohlík, lehátko na odpočinek si již nachystá sám, s menší pomocí se vysvěče a obleče si pyžamo. Usnul v úterý, ve středu a v pátek.

3. týden

Třetí týden v listopadu již byl klidnější, Patrik docházel do školy s úsměvem, zdravil učitelky již od dveří. Při hrách s ostatními dětmi již dokáže říct „ne“, již není tak bázlivý, začíná se sebestrosazovat. K menším dětem je citlivý, rád pomůže. Hraje si nejčastěji s Aničkou, Nikolou, Kryštofem a Mirkem. Patrik začal opakovat určité rysy chování po Kryštofovi – šišlá, ošívá se, používá stejné fráze, je drzý. Na svačinu si opět vyžádal suchý chléb a na ochutnání kakao. Přidal si okurku. Při řízené činnosti již tak nevyrušuje jak v minulém týdnu, zapojuje se. Zná básničky, písničky, je aktivní při tancování či při hrách. Při oblékání již nepotřebuje takovou pomoc jakou ze začátku školního roku. Obleče si kalhoty, svetr, pomoc potřebuje s tkaničkami a se zipem. Na vycházce se loudá, na pobídky učitelky stále nereaguje. Na oběd si nosí stále suchý rohlík, pije čaj. Na lehátko se nachystá již sám, pomoci potřebuje pouze s nátělníkem. Tento týden na lehátku usnul.

4. týden

Klidné ranní příchody, pobíhá po koberci, je velmi aktivní. Někdy si ovšem jen sedne a pozoruje ostatní děti. Hraje si prakticky se všemi hlavně na velkém koberci. S kostkami, s auty, zatlouká barevné kuličky, skládá puzzle u stolečků. Uklízí na signál zvonečku, ruce si umývá automaticky po záchodu i po vycházce. Svačí stále suchý rohlík, popíjí čaj. Při řízené činnosti je aktivní, zapojuje se, výjimečně vyrušuje. Při oblékání vyžaduje již nepatrnou pomoc, přijde za učitelkami, poprosí. Na vycházce v poslední době má stálého kamaráda Aničku. Při vysvlékání je mezi prvními ve třídě, automaticky si chystá ubrousek na oběd, obavy z polévky vymizely. K rohlíkům si začal nosit i vlastní

jablko. Někdy tak sní rohlík i půl jablka. Na lehátko se již chystá sám, potřebuje pomoci pouze s nátláčkem. S ním přijde, poprosí a poděkuje. Před pohádkou si prohlíží knížky nebo se s Aničkou honí okolo lehátek. Na Patrikovi je vidět, že je v kolektivu dětí spokojený, osobně si myslím, že je jeho adaptace na mateřskou školu dokončena.

Rozhovor s rodiči po třech měsících

Jak byste zhodnotili docházku svého dítěte po třech měsících?

První den Patriček se do školky těšil, nadšení mu vydrželo až do šatny, kde jsme si našli svoji značku, vyzuli jsme se a pak to začalo. Když slyšel děti, jak ve třídě pláčou, znejistil a začal plakat taky. A plakal a plakal a mě to srdce trhalo. Když jsme si pro něj přišli odpoledne, byl vysmátý a celý nadšený nám vyprávěl, co přes den zažil. Vzpomínám si, že jste nám říkala, že na lehátko usnul, což je u něj neobvyklé. Druhý den měl šprajc, ale šel. A od té doby se tak nějak držíme.

Změnilo se Vaše dítě? Jak a v čem?

Je takovej samostatnější. Ještě mám tendence mu pomáhat s oblékáním, on už mě ale od sebe odhání, říká, že to zvládne sám. Stále jsme na rohlících, ale jdou vidět pokroky, teď už si jablíčko nebo i tu okurku dá. Od nového roku plánujeme s manželem najet na úplnou stravu – polévky a hlavní jídlo. Slyší na „ochutnej“ takže uvidíme, jak to dopadne.

Museli jste své dítě nějak motivovat? Jak?

Ze začátku jsme ujížděli na odměnách za to, že neplakal. Po týdnu jsme to přestali dělat.

Ptáte se, jak bylo v mateřské škole? Jak reaguje, odpoví Vám?

Ptáme se, sám nám toho moc neřekne, takže ano, ptáme se.

Povídá o mateřské škole spontánně?

Sám mluví výjimečně, musíme se ho vyptávat.

Přišlo dítě z mateřské školy s nějakým netradičním výrazem?

Všimli jsme si, že začal hodně napodobovat Kryštofa – šišlá, dělá ze sebe šaška, opakuje. To dřív nedělal.

Co myslíte, co se mu v mateřské škole líbí nejvíce?

Duplo, autíčka, skákací míč. Ten doma nemá a tak ho hojně využívá ve školce.

Myslíte si, že je něco, čeho se v mateřské škole bojí?

Ze začátku se bál, že bude muset papat. Pak to bylo horší, když mu paní kuchařka nutila polévku, to měsíc chodil a prosil nás, abychom paní učitelce řekli, že si dá jen rohlík, že nechce polívku. Pak to ustalo a podobná situace již nenastala.

Závěrečné pozorování v únoru a březnu 2016

Patrik chodí i nadále v dobré náladě, je komunikativní, společenský. Umí říct na nepříjemné chování „ne, přijde za učitelkou, když se mu něco nelíbí či něco potřebuje. Začátkem února však nastal zásadní zlom. Přišel do školky odhodlaný jídla ochutnávat. Začal s chlebem, který měl setřenou pomazánku, nyní ochutná i pomazánku až poté se stírá. Dříve si dvakrát kousnul, nyní již vykouše chléb až na kůrku. Ochutnává i zeleninu a ovoce. U oběda ze začátku února, ochutnal pouze vodu z polévky, druhý den byl odhodlaný ochutnat i hlavní jídlo. Z polévky ochutnával zeleninu a poté jsme vybírali vodu. Ochutnával i hlavní chod, ovšem nedojedl ho. Stávalo se ze začátku, že měl návaly na zvracení, nekousal, spíše polykal. Bylo na něm vidět, že s jídlem celkově bojuje, ale nevzdával to. Nyní již je schopný polévku bez asistence sníst sám, sní i hlavní chod. Sice jsou porce hodně malé, věřím však, že časem bude jíst i větší porce.

Patrik má rád hry s modelínou, s kostkami, rád si hraje s Duplem. Na velkém koberci jezdí s auty, nebo vaří v kuchyňce. Často si také vezme vymalovánky nebo projeví zájem o výtvarné činnosti.

Je jistě patrné, že by se takových výsledků nedosáhlo, pokud bychom Patrika do jídla nutili. Každé dítě má svůj čas a je třeba ho skutečně nechat, aby se k rozhodnutí dopracoval sám. Je sice možné, že Patrikovi rodiče promluvili do duše, ale zásadní věcí bylo, aby byl sám Patrik ochotný k takovému kroku přistoupit.

KRYŠTOF – 3 ROKY

Rozhovor s rodiči Kryštofa před nástupem do mateřské školy

Jak byste své dítě popsali? Jaké je, co umí?

On vypadá, že je společenský, živý ale i hodně citlivý. Jakmile se něco stane, všeho se lekne, bojí se o ostatní. Takže on jak je rarášek, a je vznětlivý, vzteklý, tak je zároveň i strašně citlivý. I ze začátku, když se koukal na nové pohádky, tak někde mraveneček narazil do stromu a on plakal. Takže jsme hodně pohádek museli vysvětlovat, že se mu vlastně nic nestalo, že je to v pořádku.

Připravujete své dítě na nástup do mateřské školy? Jak?

My chodíme hodně do Andílků za dětmi, přiznávám, a když byl ten přípravný měsíc ve školce, tak jsme chodili sem na zahradu.

Co myslíte, těší se Vaše dítě do na nástup do mateřské školy?

Kryštůfek mi řekl jen jediné – od září.

Chodili jste o prázdninách na návštěvy do mateřské školy?

Když jsme přišli na zahradu, tak se Kryštůfek rozeběhl k dětem a ať jsem ho volala sebevíce, on viděl děti, hračky a na mě zcela zapomněl. Očaroval ho písek a tam jsme skutečně vydrželi až do oběda. Doma písek má, ale nikdy u něj nevydržel tak dlouho, jako ve školce.

Co se dítěti při návštěvě v mateřské škole líbilo nejvíce a co se mu nelíbilo?

Líbily se mu nové hračky, kamarádi, velké pískoviště a traktůrek. Nelíbil se mu bazén. Má strach z vody, tak se od něj držel dál. Snažíme se to odbourat, ale zatím nám to moc nejde.

Očekáváte problémy s adaptací? Jaké?

Praktičnosti se nebojím, Kryštof se nějak obleče, nají. Máme teda problémy s ovocem a zeleninou, to prostě do něho nemůžeme dostat. Už od malička. Mám strach co s posloucháním, být na místě, pohrát si. Je to takový rarášek.

Co chcete, aby se ve školce Vaše dítě naučilo?

Přála bych si, aby se zjemnil. Zpěv, malování, aby byl citlivější. On je hrubý, ukřičený, takže bych byla ráda, kdyby byl jemnější.

Nástup do mateřské školy od 1. 9. 2015

ZÁŘÍ

1. týden

První den Kryštof nastoupil do mateřské školy s pláčem. Nechtěl si hrát, stál u učitelek a plakal. Oporou mu byl medvěd Tobík, ručník a kapesník, které si bral, kamkoliv šel. Úklidu hraček se neúčastnil, stál u okna a plakal. U svačiny nejedl, podle jeho slov neměl chuť. Při řízené činnosti byl mimo kolektiv, pobíhal po třídě, pokřikoval. O aktivity nejevnil zájem, nechtěl se kamarádů chytit za ruku. První týden jsme byli výhradně ve třídě. Děti si spíše hrály u stolečků u učitelek. Kryštof běhal po třídě s intenzivním pláčem. Neustále se ujišťoval, kdy půjde domů. Je také zajímavé, že Kryštof maminku a tatínka oslovuje jménem. Je to maminka Katka a táta Mirek.

První den jsme musely s kolegyní fingovat hovory s maminkami, které děti vyžadovaly. Stoupla jsem si za dveře a zavolala do třídy jako maminka dětí a jeden po druhém se do telefonu vypovídal, jak je mu smutno. V telefonu jsem děti, jako jejich maminka, ujistila, že jsem v pořádku, že se mám dobře, že právě vařím oběd a za chvíli si pro ně přijdu. Také jsem řekla, aby neplakaly, že pláč slyším až do školky, že jim držím palce. Přiznávám, že je to nestandardní přístup, mohu však říci, že se děti viditelně uklidnily. I když jsme takto volali skoro celý týden, za nedlouho byly vidět výsledky. Děti, které takto často volaly, byly již po týdnu daleko klidnější než ty děti, které volat maminkám odmítly a trápily se tak samy. Často volal právě i Kryštůfek. Oběd ochutnal, ačkoliv maminka tvrdila, že nejí zeleninu, v polévce najemno nakrájenou mrkev snědl. Brambory snědl a smažený květák ochutnal. Všimly jsme si také, že nemá rád velké kousky brambor. Pokud našel v jídle kmín, odmítl to jíst. Když se kmín oddělil, brambory v mžiku snědl. Kryštof měl celkově velké problémy v klidu sedět u oběda. Neustále pobíhal po třídě, k učitelkám, nakukoval do šatny, jestli už maminka nejde.

První týden bylo skutečně náročné, ho udržet u stolečku. Vyžadoval pomoc, když se učitelky soustředily na jiné děti, Kryštof začal plakat a tím si tak vynucovat pozornost. První den šel po obědě domů. Celý týden se nesl ve znamení pláče. Kryštof plakal od rána do úklidu hraček, na deset minut se uklidnil, pak plakal celou svačinu, řízenou činnost byl relativně v klidu a začal zase plakat s blízcím se obědem. Neměl zájem o hračky, děti spíše pozoroval a hračky jim bral. Ničil ostatní stavby, křičel na děti, bil je. Také dětem hračky bral a sledoval, jak budou reagovat. Když si to děti nenechaly líbit, Kryštofa udeřily. Ten jim to sice neoplatil, za to spustil veliký křik a pláč.

Druhý den přišel s pláčem, opět jsme volali několikrát mamince, četnost „hovorů“ se již postupně snižovala. Jakmile šla učitelka do šatny, Kryštof šel za ní, nakukoval, jestli nejde maminka. Neustále se vyptával, kdy bude oběd, kdy si pro něj přijdou rodiče. Při úklidu nespolupracoval, spíše pobíhal po třídě a úklid ho nezajímal. Při svačině stále odbíhal od stolečku, chléb ochutnal, ale nedojedl. Preferuje spíše suchý chléb. Má raději mléko než čaj. Při řízené činnosti stále pobíhal a tato situace se do konce října nijak nezměnila. Měl plno otázek a vyžadoval pozornost učitelky sám pro sebe. Při hrách ve třídě děti provokoval, zlobil je, byly na něj stížnosti – Kryštof nám bere..., Kryštof nám bourá..., Kryštof nás bije. Od oběda odbíhá, žádá si asistenci kolegyně. Vyžaduje krmení. V úterý již Kryštof odpočíval, na lehátku musel mít Tobíka, ručník i kapesník. Starosti mu dělal také jeho polštář, který nesměl být povlečený. (Od té doby polštář nepovlékáme). Vyrušoval, neklidně ležel, často z lehátka padal. Při čtení pohádky vykřikoval, že ho to nudí. Neusnul. Na záchod chodí zcela sám, při stolici však musí být přikrytý či schovaný pod dekou. Ruce si umývá automaticky.

Ve středu se přidaly konflikty s Jakubem, se kterým se dostává do sporu i několikrát do hodiny. Kryštof mu bere hračky, Jakub se sice křikem ohradí, vzápětí však Kryštofa kousne či bouchne. Ten si to nenechá líbit a Jakuba udeří také. Je pravda, že ze začátku školního roku byl Kryštof od Jakuba pokousaný několikrát. Řešilo se to s oběma maminkami.

2. týden

Druhý týden hned v pondělí ráno doma Kryštof zapomněl ručník. Nastal veliký nářek, Kryštof odmítl jít do třídy, pokud mu maminka ručník nepřiveze. Odmítal se umýt a utřít do „školového“ ručníku, vyžadoval pouze svůj. Až mu maminka přivezla ručník, dal si ho do umývárky, otřel si slzy svým kapesníkem a utiřil se. Poté si všiml, že ztratil

kapesník. Byl velký pláč a všichni hledali Kryštofovi kapesník. Měl ho v umývárce na topení.

Ranní nástupy až na pondělí, u Kryštofa probíhaly v poklidnějším duchu. Sice protestoval, po chvíli se ovšem uklidnil a jeho chvílky bez pláče se, sice velmi pomalu, postupně zvětšovaly. Opět mu při hře asistoval medvěd, kterého neodložil. Jednou rukou držel hračku, druhou rukou medvěda. Hračka mu v ruce nevydržela dlouho, žádná ho nezaujala natolik, aby si s ní chvíli hrál. Před svačinou začal opět plakat. Při úklidu se nezapojil, plakal. Na svačinu požadoval suchý chléb a mléko. Při řízené činnosti se nudil, ačkoliv jsme ho chtěli více zapojit do aktivit. Čím více jsme se mu pokoušely nabízet různé alternativy, tím více od nás utíkal a nechtěl se zapojovat. V takovém případě má možnost si sednout na lavičku a pozorovat ostatní děti. Na to konto ovšem pobíhá po třídě a ruší ostatní. Při oblékání plakal, vše zatím oblékají učitelky. Kryštof vycházky nemá rád. Při nich děti zlobí, tahá je do silnice. Při obědě požadoval asistenci učitelky, vybrat pouze vodu z polévky, hlavní jídlo ovšem snědl. Na lehátku opět vyrušoval, vykřikoval. Usnul pouze ve středu na půl hodiny. Vysvlékl a oblékl se s pomocí, nátělník, ponožky a tričko mu dělá potíže obléknout. V pátek šel po obědě.

Tento týden se neobešel bez hádek a konfliktů s Jakubem E. Ti jsou k sobě vedeni jako magnet. Pokud nezlobí Jakub Kryštofa, zlobí Kryštof Jakuba. Jak ve třídě, tak v šatně, na vycházce či na lehátku. Výjimečně se Kryštof usměje.

3. týden

V pondělí ráno přišel s maminkou a s pláčem. V úterý přišel s tatínkem a bylo vidět, že má na Kryštofa dobrý vliv, při příchodu do třídy neplakal, začal až cca hodinu poté. Při ranních hrách běhal po celé třídě s medvědem v ruce a ničil ostatním dětem jejich stavby a výrobky. Trpělivě jsme mu vysvětlily, že to není pěkné, že kamarád bude smutný a bude plakat. Nabídly jsme mu, ať vymyslí, jak to může napravit. Kryštof se hned omluvil, stavbu zpátky postavil. Bohužel po chvílce shodil stavbu jinému kamarádovi a situace se opakovala.

Konflikty tento týden byly méně časté, Jakub byl totiž odhlášený. Když to nebyl Jakub E., Kryštof měl potyčky s Mirkem. Mirek situace řeší po svém, nevysvětluje kamarádovi, neřekne, že se mu věci nelíbí, ale hned druhého udeří. Na úklid nereagoval, nezapojil se. Svačinku ochutnal, vzal si namazaný chléb. Řízená činnost – pohádka, ho nebaví, neposlouchá, nudí se. Při oblékání pláče v šatně, vyzuje si však bačkory a

vysvěleče tepláky. Zbytek za asistence učitelky. Na vycházce děti tahá, loudá se. Nemá žádného stálého kamaráda, střídá je. Při obědě vyžaduje pozornost, pokud se mu učitelky momentálně nevěnují, jde za nimi a tahá je s pláčem za rukáv ke svému místu. Požaduje krmení, vybírá z polévky vodu. Při odpoledním odpočinku v pondělí usnul na cca 10 minut, v úterý to bylo již na hodinu, ve středu pouze na 30 minut. Ve čtvrtek a pátek do školky nepřišel.

4. týden

Po rozhovoru jsme mamince doporučily, aby s Kryštofem chodil spíše tatínek. Čtvrtý týden se tedy tatínek více zapojil do ranních příchodů. Chodili brzy, již v 6:30. Bylo evidentní, že se Kryštof s tatínkem cítil lépe, neplakal při předávání učitelce, byly vidět i náznaky úsměvu. Podle mého názoru, měl také na Kryštofa vliv klid ve třídě. Když chodil takto brzy ráno a byl ve třídě první, pozornost učitelky měl jen pro sebe. Pokud se s Kryštofem prováděla legrace, smál se a sám legraci vymýšlel. Doba bez pláče se opět prodloužila. Vyžadoval při hře učitelku, prohlížel si s ní obrázky, stavěli spolu kostky, povídali si. Kryštof byl velmi sdílný.

Začal také povídat o svém kamarádovi Kubovi, který bydlí za kopečkem. Jezdí v kombajnu a má i traktor. Jak jsme se později dozvěděli od maminky, Kuba je imaginární kamarád Kryštofa. Ten mu velice často volá, jak se má, co nového na poli, kde bagruje a podobně. O strojích celkově vypráví rád a často, jelikož Kryštofův dědeček pracuje ve stavební firmě. Při vyprávění zuřivě gestikuluje a mluví velmi nahlas. Opět jsme hledali s pláčem kapesník. Nalezli jsme ho v šatně v batůžku. Starostlivě si s ním utřel slzy a poté si ho zastrčil za punčošky. Po signálu na úklid se již chvílemi zapojil, uklidil jedno auto a kostku. Na svačinu si vyžádal suchý chléb a mléko. Hlásí, že nechce ovoce ani zeleninu, kterou ke svačině ostatní dostávali. Kryštofovi bylo vždy zdůrazněno, že víme, že to nejí, proto mu to nedáváme.

Při řízené činnosti je vidět, že již alespoň chvíli posedí. Cca 5-8 minut dokáže sedět a poslouchat. Co ho zajímá, jsou obrázky, které v komunitním kruhu na upoutání pozornosti často používáme a také sovička Agáta. Zaujme ho také tajemný hlas učitelky, když vypráví, co se stalo jiným dětem (ztratily se v ZOO, při kašláním si nedávaly ruku před pusou a byly nemocné a podobně). Při cvičení či hře se odmítá zúčastnit, raději se schovává na skluzavce a pozoruje děti odtamtud. Do činností ho nenutíme. Nenutíme ho také do výtvarných činností. Vybírá si sám, které výrobky by si chtěl udělat a které ne.

Pokud si ovšem nějaký udělá, chce ho ihned domů a je mu obtížné vysvětlit, proč ho musí nechat na nástěnce. Někdy výrobek na nástěnce nechá, ale někdy si ho ihned bere domů. Nepláče, je pouze u mě a držíme se spolu za ruce. Konflikty mezi Kryštofem a Jakubem E. ukončené kousanci se do konce měsíce již neobjevily.

ŘÍJEN

1. týden

Odhlášený – rýma, kašel

2. týden

Odhlášený – stříkl si voňavku do oka

3. týden

V pondělí při nástupu pláč, který po chvíli ustal a objevil se až při svačině. Povídali jsme si, co se stalo, proč nebyl ve školce. Rozpovídal se, že se chtěl navonět, ale stříkl si voňavku do oka. Povídal spontánně, při rozhovoru se smál. Ráno si s dětmi nehrál, opět se mu někam zatoulal kapesník. Při hře mu medvěd překáží, proto Tobíka již pokládá na stůl spolu s ručníkem. Je patrný pokrok, kdy se pomalu odpoutává od známého a pouští se k neznámým aktivitám. Kapesník mívá většinou u sebe za punčoškami. Vyráběli jsme řepu pomocí vytrhávání a lepení barevných papírů. Sám se začal o řepu zajímat a udělal si výrobek. Byl z něj velice nadšený, na nástěnce vydržel dva dny. Poté si ho musel odnést domů.

Konflikty mezi Jakubem E. a Kryštofem se tento týden vyostřily, kdy Kryštof naschvál zbořil Jakubovi autodráhu. Jakub ho za to silně kousl do ramene, otisk zubů tam měl do konce týdne. Byl ihned ošetřen. Na otázku, proč to Kryštof udělal, odpověděl, že se mu to nelíbilo. Učitelka mu vysvětlila, že toto se nedělá, a vysvětlila mu, že každý špatný čin má také svůj následek. Při úklidu hraček jsou vidět náznaky úklidu. Na svačinku si dá suchý chléb s mlékem. Při řízené činnosti vydrží až 8 minut, pak začne polehávat se slovy, že se nudí. Když mu nabídneme jinou činnost – sedni si na vak a můžeš se jen dívat- tak ji většinou odmítne. Při oblékání si vyzuje bačkory, vysleče tepláky. Pomoc potřebuje stále s kalhotami, mikinou, bundou, knoflíky a zipem. U oběda

pobíhá po třídě a vyžaduje pozornost. S polévkou mu s kolegyní pomáháme. Vybíráme vodu a nyní i zeleninu.

Na lehátko si vezme knížky, prohlíží si je. Při odpočinku jsem si všimla zvláštních pohybů, které pod peřinkou dělal. Došla jsem poté k zjištění, že se Kryštof začal sebeuspokojovat. Věc jsem nijak nekomentovala, zakryla ho peřinou a sedla si k němu. Kryšťufek pak do 5 minut usnul. Toto zjištění jsem oznámila mamince, ta mi potvrdila, že má Kryštof zrovna toto období. Povídají si o tom doma, že se „hopsá“ pouze večer v postýlce. Od té doby jsem toto chování pozorovala čím dál častěji. Dřív se ukájel pouze na lehátku, později začal „hopsat“ i během dne pod stolem, pod skluzavkou, na lavičce. Snažila jsem se odvést Kryštofovu pozornost na něco jiného, koukali jsme na rybičky v akváriu, kreslili si. Jakmile měl ale příležitost, utekl do soukromí. Zkoušely jsme odvádět pozornost celý listopad, bohužel jeho fascinace byla příliš velká. „Hopsal“ i v době oblékání na vycházku. Jsem toho názoru, že se jeho vnitřní stesk, dříve projevovaný pláčem a vztekem, nyní uvolňoval právě ukájením. Ráno již nebyly žádné protesty ani pláč. Zvýšila se ovšem četnost „hopsání“. Upustily jsme tedy od jakéhokoliv odpoutávání a začaly jsme Kryšťufkovi dávat úkoly – Kryštofe, máš za úkol si sundat bačkory a tepláky. Pokud nereagoval, zvedla jsem ho a řekla mu to klidně ještě jednou. Na to zareagoval oblékáním a činnost pokračovala, když byl již oblečený a neměl nejspíš co dělat. Na lehátku jsem se snažila co nejčastěji ho přikrývat.

4. týden

Podzimní prázdniny – odhlášen

LISTOPAD

1. týden

Listopad zahájil Kryštof ranním příchodem, kdy ho přivedl tatínek. Ze začátku byl rozespálý, proto jsem ho nezatěžovala zbytečnými otázkami. Posadil se mi na klín, a jelikož byl ve třídě první, šeptem jsem povídala chvíli pouze já, Kryštof se později přidal. Poté jsme si vzali knížku, prohlíželi jsme si obrázky, aktivně se mnou komunikoval. Bylo zřejmé, že potřeboval čas na rozkoukání a aklimatizování. Brzké ranní vstávání je pro dítě někdy velmi náročné. Poté mi pomáhal laminovat obrázky, pomohl mi sundat,

z věšáků dětí, špinavé ručníky z minulého týdne. Připravil se mnou výtvarnou činností pro ostatní děti. Vyrobili jsme si pro děti na ukázkou dýni, která se mu tak zalíbila, že si ji chtěl udělat také. Obával se však, že to nezvládne. S příslibem mé pomoci se dal do práce a za chvíli ji měl hotovou. Dal si ji na výstavku a nezapomněl se mě třikrát zeptat, jestli je podepsaná. I když přicházely další děti do třídy, byl Kryštof neustále se mnou, nechtěl si hrát. Úklidu se moc neúčastnil. Na svačinu si dal suchý chleba a mléko.

Při řízené činnosti nevydrží víc než 10 minut. Pak začne polehávat a ztrácí pozornost. Básničky ani písničky ho moc nezajímají, cvičení ani kolektivní hry taktéž. Vycházky stále nemá rád. Při oblékání je již aktivnější, vyzuje si bačkory, vysvěče tepláky, obleče kalhoty, obuje boty. Pomoc potřebuje s bundou, zipem a knoflíky. Občas se stane, že nemůže najít nákrčník. Se strachem a pláčem ho hledá, pokaždé ho ale najdeme. Při oblékání opět polehával v šatně a ukájel se. Všimla jsem si, že „hopsá“ v době přípravy na vycházku. Nikdy jsem nezaregistrovala, že by se ukájel již ráno či dopoledne. Začíná to vycházkou a končí to odchodem z lehátka.

Při obědě vyžaduje stále pomoc učitelky, vyškrabuje jen vodu. Jeho oblíbená polévka je ovšem vývar s nudlemi, který sní bez pomoci. Má rád svíčkovou a mexický guláš – bez hrášku.

2. týden

Druhé pondělí v listopadu přišel s maminkou. Ranní příchod se neobešel bez malých zádrhelů, nebylo to však nic vážného. Tobíka si již nesl do třídy rovnou ke stolečku, kam si ho položil a celý den si ho prakticky nevšiml. Je tu vidět daleko větší odpoutání se od známého než minulý měsíc. Na lehátko si medvěda občas vezme, občas si ho nechá na stolečku. Vzhledem k tomu, že hraček a plyšáků bylo na stolečku již mnoho, přišla jsem k dětem s nápadem, dávat plyšáky do jednoho společného koše. Dětem se nápad zalíbil a ihned jsme ho začali aplikovat v praxi. Děti si dávají plyšáky do koše s tím, že ví, kde ho pak najdou. Vyřešily se tím tak slzičky nad ztracenými hračkami. Jediný, kdo s tím měl problém, byl Kryštof. Můj osobní názor je takový, že v hromadě hraček se Tobík ztrácí a Kryštof chce mít o něm přehled, chce ho mít na očích, i když ho vlastně nepotřebuje. Jeho rozhodnutí jsem tolerovala. Jednou jsem na to zapomněla a medvěda mu dala do koše. Přiběhl za mnou a důrazně mi řekl, že nechce, aby byl Tobík v koši. Ptala jsem se ho proč a odpověděl mi, že se na něj kouká. Omluvila jsem se mu a

slíbila, že si na to příště budu dávat pozor. Na svačinu měl suchý chléb s mlékem. Při řízené činnosti tento týden neposeděl.

3. týden

Kryštofovy ranní příchody se zklidňovaly, je pravda, že si občas poplakal, bylo to ale výjimečně. Ranní hry byly formou pobíhání po třídě a provokování kamarádů. Maminka v rozhovoru sama řekla, že Kryštof spíše rád pomáhá, než si hraje. Proto jsme mu začaly nabízet činnosti jako utírání stolečků, asistence při kopírování omalovánků či zametání. Někdy nabídky využil, někdy ne. Rád zvoní zvonečkem a volá na děti „Konec hraní, uklízíme“. Sám se ale k úklidu moc nemá.

Konflikty jsou časté mezi Kryštofem, Jakubem a Mirkem. Chlapci ví, že se mají domluvit, bohužel ruce jsou rychlejší. Ani po neustálém opakování, že se domlouváme pusinkami a ne ručičkami, není vidět mezi chlapci žádná změna. Na svačinku vyžaduje stále suchý chléb a mléko. Při řízené činnosti vydrží sedět 8-10 minut, tedy doba se prodlužuje. Do cvičení či her se však nezapojuje. Místo oblékání pobíhá po šatně, či polehává po lavičkách a ukájí se. Začaly si toho všimnout i další děti, a ač nevěděly pravé důvody, začaly polehávání opakovat po něm (Patrik, Jakub E.).

Na vycházce přestal Kryštof kamarádům dávat ruku ve dvojici, vyžadoval ruku moji. Při obědě vyžadoval moji pomoc, vybírali jsme z polévky vodu. Druhé jídlo již snědl většinou sám. Pokud jídlo obsahovalo kmín, poprosil o vybrání. Na lehátko se nachystal, polehává, ukájí se. Je nutné ho pobízet a dávat mu tak najevo, že ho vidíme a zároveň mu naznačujeme, že má ještě práci, kterou by měl udělat (uklidit si po sobě ubrousek, hrneček nebo se jít vysvlékat). Na lehátko ke konci října již usne, trvá to ovšem déle. Má tendence si povídat, občas si postěžuje, že se nudí.

4. týden

Odhlášený

Rozhovor s rodiči po třech měsících

Jak byste zhodnotili docházku svého dítěte po třech měsících?

Já jsem se bála, že bude plakat už od rána, že se nebude oblíkat, že ho budu smýkat. On se obleče, nasnídá se, vyčůrá se, vyčistí si zuby, všechno v klidu, toho jsem se bála. Jdeme do školky a pak už je to veselejší. Domů přijde a neřekne mi, jak bylo ve školce. On mi řekne, kdo byl ve školce, jestli spinkal a co bylo na oběd. To je jediný, co z něho dostanu. Snažíme se mu s manželem nabízet různé výlety, akce, protože nás mrzí, že je ve školce takový rarášek a druhá strana - pro vás je to také složité. Po těch třech měsících si paní učitelka myslím, že se nic nezměnilo. Někdy jde do školky s úsměvem, někdy s pláčem. Však jste to dneska ráno viděla. Ale to až ve školce. On ráno neprotestuje. On vstane, jde se zeptat, jestli jdeme do školky, on se nasnídá, obleče. Úplně v klidu. Dojdeme do šatny a všechno začne. Párkrát mi řekl, že se mu nechce do školky, ale nikdy se doma nevztekal. Tak já nevím, co to tu předvádí.

Změnilo se Vaše dítě? Jak a v čem?

Nevím, jestli je to důsledek školky, ale my přijdeme do cizího prostředí a on na to reaguje pazvuky. Nevzteká se, jen vydává takovéto e-e-e. Dřív neměl problémy někomu zamávat a usmát se, prostě teď jako bojujeme. On byl velice společenský, lidi mu nevadili, ale teď jdeme do školky, má sklopenou hlavu, nikdo se na něj nesmí podívat ani reagovat a on hned e-e-e. Tak řeknu Kryštůfku, je to v pořádku, nikoho si nemusíš všímat, jdeme dál. Takže my bojujeme.

Museli jste své dítě nějak motivovat? Jak?

Intenzivně jsme si o školce povídali, proč tam bude chodit, aby věděl, že i děti mají svoji práci. Maminka chodí do práce, tatínek chodí do práce a i Kryštůfek chodí do práce – do školky. Vysvětlujeme a vysvětlujeme.

Ptáte se, jak bylo v mateřské škole? Jak reaguje, odpoví Vám?

Ptáme se Kryštůfka a ten nám někdy odpoví, někdy na to nemá náladu, někdy se mu nechce. Nenutíme ho do rozhovoru o školce.

Povídá o mateřské škole spontánně?

Kryštůfek se moc o školce nezmiňuje. Podle nálady vycítíme, kdy by rád o ní chtěl mluvit. Pokud náladu nemá, tak to dá najevo. Začne se zlobit, ať se neptáme, že nic neřekne. Kdybychom neměli vás, učitelky, tak se snad od něj ani nic nedozvíme.

Přišlo dítě z mateřské školy s nějakým netradičním výrazem?

Rád říká basama fousama, to říká prý paní učitelka Blanka. To se mu líbí.

Co myslíte, co se mu v mateřské škole líbí nejvíce?

Abych pravdu řekla, nejvíc se mu líbí, když vám může pomáhat. Něco podržet, něco opravit, s něčím pomoci. On je spíše praktický. Jeho moc nezajímají hračky, spíš rád pracuje. Ale od té doby, co máte ve třídě ten vláček, tak si rád pohraje s vláčkem. To doma hlásil, že se mu to líbí.

Myslíte si, že je něco, čeho se v mateřské škole bojí?

Ze začátku se bál svačinek, že bude dostávat pomazánky, že bude muset spinkat a že si ve školce zapomene Tobíka. Teď se bojí, že v polévce najde zeleninu a v bramborách kmín. Vím ale, že tyto problémy zvládáte levou zadní a vždy je vyřešíte.

Závěrečné pozorování v únoru a březnu 2016

Kryštof má komplikovanou adaptaci, která však ani zdaleka není dokončena. Často říká, že se mu ve školce nelíbí. Na otázku co se mu ve školce nelíbí, odpoví „všechno“. Na změny v činnostech (uklizení, umývání rukou, oblékání apod.) reagoval podrážděně, nechtělo se mu. Nyní již změny činností bere automaticky, i když nezapomene říct, že on čůrat nepotřebuje a ruce už si umýval.

Negativně také reaguje na divadélka v mateřské škole. Nechce cizí lidi ve školce, bojí se jich. Při prvním divadélku, které ve školce shlédli, si schoval veškeré výrobky do batůžku, který si následně vzal na záda, protože měl strach, že mu účinkující obrázky vezmou. Na konci ledna již tyto tendence, ochraňovat si batůžek, ustaly, však strach z cizích lidí, kteří vystupují ve škole, dál převládá. Vyžaduje moji přítomnost, drží se mě za ruku, má tendence si sedat ke mně na klín. Takto reaguje i na návštěvy třídy například v domově s pečovatelskou službou, kam se chodíme dvakrát do roka podívat na výstavu výrobků. Je nejistý v novém prostředí.

Po novém roce začal být mazlivější, rád se přitulí, přijde se pomazlit. Rád mi v šatně skáče na záda, když jsem ohnutá a pomáhám s oblékáním jinému kamarádovi. Dříve inklinoval více ke kolegyni, v posledních měsících tíhne více ke mně. Postupně ustává i „hopsání“ které bylo na konci října a první dva týdny v listopadu nejintenzivnější. Na lehátku poslední dobou usne. Usínání ovšem trvá déle.

V posledních týdnech odmítá jíst semínkový chléb. Semínka tudíž seškrabujeme či kraje odkrajujeme. Od konce února také stahujeme pomazánky a ochutnáváme chléb. Dříve jsme dávali suchý, od nového roku jsme najeli na pomazánky, které se nejdříve stahovaly úplně, poté se na chlebě nechávalo pomazánky více. Podle domluvy Kryštof pomazánku ochutná a poté se stáhne. Naposledy si přidal chleby tři. Dříve plakal a chtěl jít po obědě stůj co stůj, nyní jsme docílili toho, že se s rodiči domluví. Zamezilo se tak pláči a z Kryštofa je cítit větší pohoda. Stále však hledá s pláčem svůj kapesník. Kryštof si nos pouze utírá. Neumí smrkat, maminka hleny stále odsává. Bohužel si za poztrácené kapesníky Kryštof může tak trochu sám. Nosí je všude s sebou, pokládá je kamkoliv ale bohužel pak si nemůže vzpomenout, kam je dal. Tobík se dostal do pozice návštěvníka. Kryšťufek s ním sice ráno přijde, ale odloží ho na stůl (stále ho odmítá dávat do koše) a po celý den si ho nevšimne. Na lehátko s ním chodí ve výjimečných případech, a když jde, tak je medvěd pod lehátkem. Hlídá si jen kapesník.

V poslední době také spí Kryštof bez polštáře. Má strach, že ho ve školce zapomene. Lehátko si Kryštof nachystá sám, pomáháme mu pouze s ponožkami. Na velkou chodí výjimečně. Pokud ho nikdo do vyrábění nenutí, rád si zatvoří. Výrobky si bere si stále ihned domů. Během dne si občas pobřečí či postýská, ve výjimečných případech zkusíme volat mamince do práce, ale není to pravidlem. Bohužel, o jarních prázdninách odjeli rodiče na hory a Kryštofovi nic neřekli. Sám vycítil, že není něco v pořádku. První den celý proplakal, chtěl mamince zavolat. Na lehátku vyčerpáním usnul. Babička ho druhý den vzala po obědě, třetí den si ho již nechala doma. Stýskání bylo příliš velké. Na Kryštofovi se to ale odrazilo, trvalo dalších 14 dní, kdy chodil do školky s pláčem a se strachem. Nyní je to již klidnější. Maminka sama říká, že je to poprvé, kdy takto plakal. Byl zvyklý u babičky, byl zvyklý na odloučení od rodičů.

Rád si hraje s modelínou, s dřevěnými vláčky, které si sám půjčil z druhé třídy. Pomáhá zametat, utírat stoly, pomáhá při laminování obrázků, při kopírování. To ho baví nejvíce.

Při adaptaci jsme se Kryštofovi chtěli co nejvíce přizpůsobit. Nenutili jsme ho do činností, které nechtěl dělat, snažili jsme se najít společné řešení při problémech. Důležitá

byla zajisté komunikace, trpělivost a individuální přístup, který se vyplatil. Kryštůfkovi bude ještě chvíli trvat, než se zcela zadaptuje. Jsou patrné velké pokroky od začátku školního roku. Hlavní poděkování ovšem patří rodičům a obzvláště mamince, která je sama učitelkou a její klidný přístup tak napomohl celkovému výsledku a výborné spolupráci.

MATYÁŠ ALEŠ – 2 ROKY

Rozhovor s maminkou Matyáše Aleše před nástupem do mateřské školy

Jak byste své dítě popsali? Jaké je, co umí?

Jsou mu teprve dva roky, jeho osobnost se zatím vyvíjí. Je na mě ale hodně fixovaný. Je pečlivý, vaříme spolu, hrozně pomáhá a moc ho to baví. Má k práci lepší vztah než Editka. Je detailista, všimne si každé změny, co se kolem něho objeví. Na svůj věk i krásně mluví. Je to prostě můj miláček.

Připravujete své dítě na nástup do mateřské školy? Jak?

Mluvím s ním o tom, říkala jsem mu, že maminka musí chodit do práce a za korunky pak koupí Lipánka, nebo chodíme do bazénu či do divadla a Matyášek chodí do školičky, takže na takové úrovni se bavíme. On ví, že bude chodit do školky a já do práce. Do školky na zahradu jsme nechodili, protože si myslím, že je zbytečné, aby byla zahrada otevřena v červenci, když děti jdou až v září do školky.

Co myslíte, těší se Vaše dítě do na nástup do mateřské školy?

Matyášek to zatím asi nějak nevnímá. Ví, že bude chodit do školky, ale to je asi vše.

Chodili jste o prázdninách na návštěvy do mateřské školy?

Nechodil, jak jsem již řekla, kdyby byly návštěvy v srpnu, bylo by to efektivnější, než návštěvy v červenci.

Co se dítěti při návštěvě v mateřské škole líbilo nejvíce a co se mu nelíbilo?

Nechodil o prázdninách.

Očekáváte problémy s adaptací? Jaké?

On nemá problémy se adaptovat do nového prostředí. Je komunikativní, na svůj věk má pěknou řeč, když je u babičky a s tou nebývá často, tak je klidný, nepláče.

Co chcete, aby se ve školce Vaše dítě naučilo?

Zlepšení sebeobsluhy, odbourat pomalu plenku, dudlík, kontakt s ostatními dětmi, aby se naučil sociální návyky.

Nástup do mateřské školy 1. 9. 2015, po nástupu měl 2 roky a 10 dní

ZÁŘÍ

1. týden

Matyáš první den ráno přišel s dudlíkem, plakal. V náručí u učitelky se postupně uklidňoval, seděl u stolečku a s učitelkou si prohlížel knížky. Na některé obrázky reagoval, řekl, co na nich vidí. Když chtěl povídat, dudlík si vytáhl z pusy. Na to, že má Matyáš 2 roky, krásně mluví. Jeho řeč je srozumitelná, díky dudlíku ovšem lehce šišlá. Při hře u stolečku slintá, což je ale u dvouletých dětí zcela běžné. Při úklidu nepomáhá, je při učitelce. Je nutná asistence při močení a umývání rukou. Na svačinku snědl chléb s pomazánkou a mléko. Ze začátku mu byla poskytnuta pomoc při svačině, pít z hrnečku moc neuměl, proto byla maminka požádána o hrníček s pítkem. Při řízené činnosti seděl u učitelky, příliš se nezapojoval, ale poslouchal písničky a básničky. Při vyrábění je aktivní podle nálady. Někdy chce vyrábět, někdy nikoliv.

Celý první týden byl prakticky u učitelky, neměl zájem se zapojit do hry ostatními dětmi. S učitelkou pozoroval akvárium, prohlížel si knížky, stavěl z kostek věže. U oběda byl krmený, vše snědl. K polednímu odpočinku měl připravenou plenu a dudlík. Usnul prakticky po ulehnutí na lehátko. Maminka mu do školy dala nočník, na který ovšem odmítal chodit. Lépe se mu čůralo ze stoje. Měl radost, když dělal při čůrání do záchodu bubliny. Ruce si ze začátku umýval s učitelkou. Do konce týdne se několikrát počůral, ranní příchody byly s pláčem. Ve čtvrtek ráno ho přivedla Anežka (teta), byl klidný a neplakal. Svačinky ochutnává, pije ze svého hrníčku s pítkem. Úklidu se neúčastní, stojí u učitelky. Při řízené činnosti sedí u učitelky na klíně a poslouchá. Zásadně se do aktivit

nezapojuje. Oběd snědl až na malou pomoc sám. Ve středu a čtvrtek šel po obědě, ráno se již úklidu účastnil, byl pečlivý, dával hračky tam, kam skutečně patřily. S tím měly problém i některé tříleté děti. Na pátek byl odhlášený.

2. týden

Druhý týden začal již od rána pláčem, u učitelky se uklidnil, hrál si s ní na koberci. Zaujaly ho kostky, auta, Duplo. Při úklidu pomáhá, třídí hračky do správných košíků. Při svačince již nepotřebuje pomoc, sní vše sám, moc pěkně jí. Při řízené činnosti sedí u učitelky a poslouchá, pozoruje děti. Ani do zpěvu či do her se nezapojuje. Začal plakat při oblékání, vůbec se mu nechtělo. Učitelka ho celého oblékla. Při vycházce vyžadoval její ruku, popisoval, co viděl kolem sebe. Na oběd sní vše, polévku vyškrabuje učitelka. Při odpočívání má plenku, dudlík, usne. Usíná tak, že si prostrčí ručku přes výstřih na prso. Bez dudlíku a Spinkáčka (zajíc) neusne. Na záchod chodí s učitelkou, hlásí, že jdou dělat „bublíny“. Učitelka mu stáhne a natáhne kalhoty. Dál mu asistuje i u umývání rukou. Občas se nechá unést tekoucí vodou a poté je celý zmáčený.

Úterý bylo pro Matyáše náročné, celý den prakticky proplakal, byly výjimečné okamžiky, kdy se utišil. Třikrát se počůral. Při ranních hrách byl u učitelky, když odběhla za jinými dětmi či za rodiči, Matyáš s brekem utíkal za ní. Proto ho začala učitelka nosit v náručí. Do cvičení se nezapojil, svačinku i oběd snědl zcela sám, pomoc potřeboval pouze s vyškrabáním polévky. Při oblékání plakal, na vycházce byl však již klidný, držel se učitelky za ruku, povídal. Na lehátku usnul, plenku po odpočinku měl mokrou.

Ve středu přišel s Anežkou bez slziček, za to ve čtvrtek přišel s maminkou a pláčem. Maminku jsme poprosili, jestli by nebylo možné, aby ráno Matyáše přiváděla právě Anežka – je poté celý den je klidný a nestýská si. Maminku tento fakt zaujal a slíbila, že se na to více zaměří. Hrál si a povídal s učitelkou, zaujala ho plastelína a omalovánky. Při úklidu je aktivní, svačinku snědl celou a dokonce si i přidal. Z jablíček vykusuje dužinu, slupku nechá na tácku. Při řízené činnosti se od učitelky nehne, při vytváření komunitního kruhu na píseň Dokolečka dokola, se Matyáš chytne učitelky za ruku a nekompromisně se jí drží. Zaujala ho také plyšová sova Agáta, se kterou se rád mazlí.

Co Matyáš nemá rád, je střídání činností – hlavně čůrání, umývání rukou, oblékání. Na to reaguje kňouráním. Učitelka Matyáše obléká, při vycházce jde pouze s ní, nechce

dát jinému kamarádovi ruku, nepláče. Na oběd sní vše, pomoc vyžaduje pouze u vyškrabávání polévky. Na pátek byl odhlášený.

3. týden

V pondělí přišel s maminkou a pláčem, ani v náručí u učitelky se neutišil. S ničím si nehrál, nic ho nezaujalo. Celý den opět proplakal. Hračky pomohl uklidit, svačinku snědl celou. Při řízené činnosti pobíhalo po třídě, nechtěl k učitelce, byl pasivní. Při oblékání plakal, bačkory vyzul sám, jinak ho celého opět učitelka oblékla. Na vycházku šel opět s učitelkou, byl již klidnější. Na oběd vše snědl, nyní si polévku vyškrábal zcela sám. Na lehátku usnul i bez Spinkáčka, kterého jsme nemohli najít. V pondělí se počůral dvakrát, ve středu třikrát.

Ve středu přišel s maminkou, opět plakal, nehrál si, nic ho nezajímalo. Neuklízal, svačinku ochutnal, při činnosti byl pasivní. Při oblékání i vycházce plakal. Oběd ochutnal také, na lehátku usnul až v 13:45, 15 minut před vstáváním.

Ve čtvrtek přišel s Anežkou a oproti středě to byl markantní rozdíl. Hned ráno ovšem Matyáš počůral učitelku, který ji seděl na klíně, když si s ním povídala. Matyáš běhal po třídě, hrál si, a celý den ani jednou nezaplakal. Aktivně uklízel, na svačinku vše snědl, při řízené činnosti byl sice pasivní, nezapojoval se, ale poslouchal. Oblékala ho učitelka, se kterou šel opět na vycházce za ruku, oběd snědl sám a bez pomoci. Na lehátku usnul okamžitě. V pátek do mateřské školy nepřišel.

4. týden

Odhlášený – nemoc

ŘÍJEN

1. týden

Odhlášený – nemoc

2. týden

Druhý týden začal v klidně, přišel s Anežkou, s učitelkou si hned začal povídat, měl zájem o pastelky a vymalovánky. Vymaluje obrázek, otočí papír a pokaždé si přeje namalovat bagr či traktor. Začal také vysypávat všechny košíky s hračkami na jednu velkou hromadu. Měl z toho velkou legraci, uklízet se mu to však nechtělo, pomohly však ostatní děti i paní učitelky. Košíky se stavebnicemi jsme proto zregulovali. Svačinu sní celou, častěji si teď přidává. Aktivita při řízené činnosti je spíše pasivní, sedí, kouká a poslouchá. Při zpěvu písni zpívá každé šesté slovo. Výrazně se nezapojuje. S oblékáním učitelka pomáhá, bačkory si vyzuje již sám. Matyáš je na procházce vedený za ruku, druhou ruku kamarádovi zatím dát nechce. Oběd snědl bez problémů a sám, bez asistence učitelek. Na lehátko usnul.

V úterý měl klidný příchod, hrál si s učitelkou na koberci, kreslil si. V ten den bylo ve školce divadélko, Matyáš se od učitelky nehnul na krok. K žádné jiné nepůjde, jen k té „své“. Byl na něm vidět strach i stud. Seděl mi tedy na klíně a celou dobu mi šeptem komentoval děj pohádky. Při obědě se nemotorně posadil na židličku, ze které následně spadl a udeřil se do hlavy. Boule byla zchlazena studenou vodou, za chvíli již bylo po pláči. Ve středu měl problémy usnout, stýskalo se mu po mamince. Nechtěl na lehátko ani se vysvlékat. Po chvíli ale usnul. Tento týden se vůbec nepočůral, je zřetelné, že si již na to dává větší pozor. V pátek byl odhlášený.

3. týden

Přišel s maminkou a neplakal. V tom je vidět velký pokrok. Do konce týdne nebyly žádné známky pláče. Zamával i mamince z okna. Celý den probíhal poklidně, Matyáš si hrál s dětmi na malém koberci s auty, Duplem či dřevěnými kostkami. Neustále však mezi hrou odbíhal za učitelkou. Na signál zvonečku začíná uklízet, dětem pomáhá, hračky dává na správná místa. Svačinku začal drobit, trhat chléb, vykusovat střídu a kůrku začal házet kamarádovi na tácek. Při řízené činnosti preferuje místo na klíně učitelky nebo vedle ní. Oblékání se stále nese v duchu pomáhání, na vycházce chodí s učitelkou za ruku. U oběda si poradí sám, vše sní.

Tento týden šel po spaní pouze v pondělí – neusnul. Odpoledne naplival rohlík do čaje. Musel si také uklidit po sobě místo u stolečku. Lopatku mu držela učitelka, se smetáčkem pracoval Matyáš. V úterý se počůral při svačině. Okomentoval to slovy: „No

koukej, já se počůral. Maminka z toho bude smutná.“ Ve čtvrtek se počůral dvakrát. V pátek opět nepřišel.

4.týden

Podzimní prázdniny - odhlášen

LISTOPAD

1.týden

I tento týden začal poklidně, Matyáš ve čtvrtek a v pátek v mateřské škole nebyl. Pondělí probíhalo poklidně, chodí k oknu mávat mamince. Hrál si s auty, skládal kostky na koberci. Začal si hrát s ostatními dětmi, přítomnost učitelky začal omezovat. Aktivně se zapojuje do úklidu. Svačinku celou rozmočil v hrnečku s mlékem. Nic přitom nesnědl. Při řízené činnosti je pasivní, při oblékání mu pomáhá učitelka, oběd sní celý sám a bez pomoci. Na záchod chodí již sám, učitelka pouze dohlíží. Matyáš šel domů po obědě první tři dny v týdnu.

I v úterý a ve středu dopadly svačinky podobně. Pečivo rozkouše a vyplivne zpět na tácek či do hrnečku. O tomto chování při jídle, jsem vedla rozhovor s maminkou, ta se mnou souhlasila, také si všimla, že se Matyáš velmi pohoršil v jídle. Vše patlá po stole, chléb dává do čaje. V úterý byl počůraný třikrát, ve středu jednou.

2.týden

Tento týden byly ranní příchody rozpačité, Matyášovi se příliš za dětmi nechtělo. Zamával Anežce z okna a šel si prohlížet obrázky. Překvapil znalostí barev a zvířat, které v encyklopedii našel. Do her se nezapojoval, odmítal s dětmi jít na koberec. Ani do úklidu se mu moc nechtělo. Zaujalo ho akvárium s rybičkami, které ho dřív neoslovilo. Ráno měl možnost jít za sestrou do třídy, ale odmítl. Ani Edita nabídky, jít za Matyášem do třídy, nevyužila. Při úklidu spolupracoval, svačinu nakousal a zbytek rozetřel po tácku a po stole. Musel si tak vzít hadřík a po sobě uklidit špinavý stůl. Řízená činnost ho tento týden nějak neoslovila, ale seděl a pozoroval ostatní. Pobíhá po třídě, hraje si více na velkém koberci, již není na učitelku tak vázaný. Tento týden se počůral v pondělí jednou,

ve čtvrtek a v pátek. Prozpěvuje si úryvky z písně Každá ručka má prstíčky. Jeho oblíbená píseň, kterou chce stále zpívat, je Máme doma obludu.

3. týden

Tento týden byl často pokakaný. Příchod do třídy zvládal dobře, do her ve třídě se zapojil, přítomnost učitelky při hře vyhledává méně. Při hře se ale pokaká a počůrá. Za učitelkou nepřijde a neřekne, je evidentní, že mu to vůbec nevadí. Vždy situaci okomentuje slovy „maminka bude smutná“. Při úklidu pomáhá, svačiny jí, již si s jídlem tolik nehraje. Při řízené činnosti vyhledává učitelku, sedá si vedle ní. S oblékání stále potřebuje pomoc, bačkory a tepláky si na požádání sundá. Na vycházce se drží učitelky, kamarádovi ale již ruku podá. Při obědě pomoc nepotřebuje, jí pěkně, z jídla nevybírá. Na lehátko chodí stále s plenkou a dudlíkem. Usne vždy.

4. týden

Odhlášený

Rozhovor s maminkou po třech měsících

Jak byste zhodnotili docházku svého dítěte po třech měsících?

První den plakal až v šatně. Druhý den jen když už jsme přijížděli ke školce, tak začal protestovat, v šatně se nechal vyslícit a plakal i u kolegyně. A co jsem se dozvěděla tak prakticky celý den. Ten první měsíc celý probrečel. Poté to začalo ustávat, na radu ho ráno vodí Anežka a měly jste pravdu v tom, že je klidnější a při předávání nepláče. První měsíc byl teda dost těžký, od října se Matyáš rapidně zhoršil, začal škaredě jíst, trhal rohlík do čaje, plival jídlo zpět do talíře, což dřív nedělal, neposlouchá, začal se i častěji přes den počůrávat. No nevím, klesl zpátky o několik měsíců. Snad se to zlepší, přece jen má dva a čtyři měsíce.

Změnilo se Vaše dítě? Jak a v čem?

Mám pocit, že se pohoršil. Dřív se dokázal sám bez problémů najíst, teď vyžaduje krmení. Dělá domáci pomazánky, na které byl zvyklý, ale co nastoupil do školky, tak je odmítá. Počůrává se mnohem víc než předtím. No nevím, jsem z toho v rozpacích.

Museli jste své dítě nějak motivovat? Jak?

Povídali jsme si o školce, co tam bude dělat, co tam všechno bude. Doprovázela Editku do školky, takže prostředí relativně zná. Nic jsem mu neslibovala za odměnu.

Ptáte se, jak bylo v mateřské škole? Jak reaguje, odpoví Vám?

Ptám se, odpovídá podle nálady. Když nechce povídat, tak z něj nic nedostanu.

Povídá o mateřské škole spontánně?

Povídá hlavně před spaním, kdy má svou chvíli, útržky z básniček, z písniček, že Anička zlobila, že paní učitelka měla tričko s medvídkem.

Přišlo dítě z mateřské školy s nějakým netradičním výrazem?

Spíš si vzpomene na útržky z toho, co si s dětma povídáte. Co to naposled bylo? Jo, že ptáci odlétají do teplých krajin. Z ničeho nic to tak řekl, že mě tím překvapil.

Co myslíte, co se mu v mateřské škole líbí nejvíce?

Auta a vláčky. U těch může sedět celý den. A taky pastelky, rád kreslí.

Myslíte si, že je něco, čeho se v mateřské škole bojí?

Zřejmě ničeho, nic mi zatím neřekl.

Závěrečné pozorování v únoru a březnu 2016

Po novém roce se pokakal pouze jednou. Chodí na záchod sám, sám řekne, že jde na velkou. Na záchodě chce být bez učitelky. Tu si zavolá později. Dříve chodil ke stolečku učitelek, poté se začal utírat sám a vymotával tak celou roličku. Nyní si řekne a učitelku zavolá. Počůrává se jen výjimečně. Je nutné mu připomínat umývání rukou. Na konci ledna byly ranní příchody horší, nechtělo se mu ani od Anežky, poplakával. Učitelka si ho vzala do náruče a prakticky okamžitě se začal Matyáš smát.

Stolování se nijak radikálně nezměnilo, jí spíše rukama, lžící „bagruje“. Stále vykusuje z jablka dužinu, slupku nechá. Podle maminky nejí pečivo, v mateřské škole ovšem pečivo jí nebo alespoň ochutná. Je nutné ho po každém jídle pobízet k umývání rukou, je vidět, že se mu nechce.

Začal také děti bít, strká do nich, naschvál bourá stavby. Na zavolání nereaguje, při oblékání utíká, má legraci, když za ním učitelka pobíhá. Tluče do zad jak děti, tak i učitelky a bere to spíše jako hru. Chodí spíše za mnou než za kolegyní, vyžaduje pomazlení, nosit v náručí. Čeká na mě, kamkoliv jdu, jde za mnou. Všímá si detailů – knoflíků, náušnic, řetízků. Ptal se mě také, proč je například v záchodě díra nebo kam teče voda z umyvadla. Plenku a dudlík se od února, s pomocí maminky, snažíme odbourávat. Na konci března jde na operaci s „lupavým“ palcem.

V mateřské škole je viditelně šťastný, na kolektiv dětí si zvykl. Pokud je v dobré náladě, rád zamává mamince z okna. Toho si všimly i ostatní děti a spontánně prosí své rodiče o zamávání. Rodič se tedy v šatně rozloučí s učitelkou, zamává dítěti do okna a teprve poté dítě přichází do třídy. Hraje si již po celé třídě, při hře se zapojuje k jiným dětem. Rád zatlouká barevné kuličky, hraje si s modelínou, s auty, s Duplem. Jezdí s auty, s vláčky. Rád vyrábí, maluje.

Matyášova adaptace je zcela u konce. Přisuzuji to jeho věku, když porovnam průběh adaptace u Matyáše a Kryštofa, je jasné, že Matyášův průběh byl klidnější než u Kryštofa. Víím, že individualita dítěte se nedá porovnávat, i přesto se porovnání věku nelze neubránit. O Matyáše bylo v prvních dvou měsících nadstandardně postaráno, věnovalo se mu více času - bohužel na úkor jiných. Měsíc prakticky proplakal, začátkem října jsme s maminkou vedly diskuzi o vhodnosti prozatímního ukončení docházky. Matka ovšem v tom takový problém neviděla a nechala to spíše na Matyášovi.

7.1 Shrnutí výsledků výzkumné části

Ve třídě je zapsaných 24 dětí. 20 chlapců a 5 děvčat. Třída má provoz od 6:30 - 16:00, působí zde dvě učitelky. Na ranní směnu chodí učitelka od 6:30 do 12:30, na odpolední od 9:30 – 16:00. Od září chodila druhá učitelka již na 7:30, byly tedy přítomny obě učitelky již od ranních hodin, aby se mohly věnovat více dětem. Srovnání, kdy byla učitelka ve třídě sama a s kolegyní, je skutečně velký. Rodičům jsme také navrhli podle možností, si děti v prvním týdnu brát po obědě domů. Některým rodičům to nedělal problém.

V prvním týdnu byly děti pouze ve třídě, ačkoliv bylo přívětivé počasí na vycházku. Záměr byl takový, aby si děti zvykly na prostory třídy a areálu školy postupně. Dříve chodily děti již první den adaptace na vycházku, ale vzhledem k počtu plačících dětí a rizika útěků z areálu mateřské školy, byla navržena varianta tato. Již po týdnu se děti začaly uklidňovat, prostředí si okoukaly. Na vycházku po areálu jsme se vydali ve druhém týdnu. Toto postupné seznamování děti tolik nestresovalo, všimly jsme si s kolegyní, že děti vycházka zajímala. Koncem října začal Matyáš spontánně mávat mamince. Na to konto se přidaly i další děti a prosí své rodiče o zamávání do okna. Je jedno, jakému rodiči děti mávají. Z mávání mají velkou radost. Učitelka je ve většině případech s dětmi u okna a poté si je odvádí do třídy.

První týden jsme v řízené činnosti pouze zpívali a říkali si básničky. Děti upoutal zvuk klavíru a zpěv známých písní. Společně jsme si zazpívali, ve třídě jsme se přivítali básní Dobré ráno, milé děti. Poté jsme zpívali ty nejznámější písničky, po každé jsme si zatleskali. Úklid hraček v mateřské škole ohlašuje zvoneček, na který jsou již všechny děti zvyklé. Jakmile ho uslyší, samy kamarády upozorňují, že uklízíme.

U oběda jsme dětem pomáhaly, do jídla jsme nenutily. Chápaly jsme, když děti neměly chuť do jídla. První den je zcela obvyklé, že děti nic nesní.

Jak jsem již popisovala u Kryštofa, první týden jsme volali maminkám prostřednictvím fingovaných hovorů. Bylo skutečně vidět, že se děti uklidnily, že slyšely maminku, že se ujistily, kdy si pro ně přijde. Žádné z dětí neřešilo fakt, že to nebyla jejich maminka, nýbrž paní učitelka. Často voláme i nyní - na konci března. Dětem dáme do ruky sluchátko a děti samy namluví maminkám vzkaz.

Před odpočíváním jsem dětem dala na výběr tři CD s pohádkami, děti jednoznačně chtěly Krtečka. Poslechli jsme si dvě pohádky, poté následovaly příběhy

kocoura Modroočka. Děti ležely a bedlivě poslouchaly. Po pohádce jsem jim zazpívala na dobré odpočívání Maková zrníčka, při písni jsem chodila po lehátkách a se jménem dítěte jsem dotyčného pohladila. Děti jsem budila před 14:00. Dětem jsem pomohla uklidit lehátka a obléknout.

S kolegyní jsme se snažily, aby činnosti byly v prvních týdnech stejné, aby děti neměly v činnostech dramatické změny. Zpívali jsme a říkali básničky cca tři týdny až měsíc, Krteček před odpočinkem hrál dva měsíce. Po třech týdnech se začal střídat s Bobem a Bobkem. Děti si také na začátku října všimly, že se učitelky na odpolední odpočinek střídají. Neustále se proto ptají, kdo bude číst pohádku.

Druhý týden se děti seznámily se sovičkou – maňáskem. Děti měly úkol sovičce vymyslet jméno. Zapojily se i děti dvouleté, nakonec vymyslely jméno Agátka. Agátka děti velmi zaujala, chodíme spolu na zahradu, na procházku, na výstavy. Přináší nám zajímavá témata, sedíme s Agátkou v komunitním kruhu a povídáme si.

Svačinky probíhaly a stále probíhají nenásilnou formou, kdy děti do jídla nenutíme. Domluvíme se pouze na ochutnání – jednou si kousnou, a poté to odnáší. Není důležité, aby to snědly vše, je důležité to alespoň ochutnat, cítit chuť. Děti jí hlavně očima, pokud jim jídlo z jakéhokoliv důvodu není sympatické, prostě ho nechtějí. Často se nám stává, že dítě pláče, že jíst nebude, že neochutná. Po rozhovoru přistoupí k ochutnání a k jeho překvapení mu pokrm zachutná natolik, že si jde přidat. Ve třídě tolerujeme samostatné nalévání mléka či čaje. Máme ve třídě dva chlapce, kteří chtějí nalévat nápoje nejen sobě ale i ostatním kamarádům. Učitelka je v takových situacích vždy poblíž, aby mohla v případě potřeby zasáhnout.

Při řízené činnosti velice často používáme písničky, básničky a tleskáme do rytmu. K činnostem děti nenutíme, ty, které se nechtějí zapojit, si mohou sednout na lavičku či na relaxační vak a pozorovat děti. Kdykoliv se mohou připojit.

Mezi oblíbené hry dětí patří skluzavka, auta, kuchyňka, kočárky, kostky. Dále Duplo, modelína, puzzle, kreslení. Od Ježíška jsme také dostali dva bagry, o který je mezi chlapci velký zájem. Děti si také rády hrají s bublifukem, za bublinami se honí a praskají je.

Výtvarné činnosti máme, pokud možno, každý den. Děti jsou na to již zvyklé, chodí s otázkou, co budeme nového vyrábět. Proto se snažíme dětem nabídnout co největší nabídku výrobků k danému týdennímu tématu. Činnosti jsou podle zájmu dětí, pokud nechce, nenutíme. Jeden výrobek ale na konci týdne většinou mají všechny děti.

Spontánní tvoření se objevilo až na začátku února, kdy nám děti lepí, stříhají a tvoří doslova nekontrolovatelně.

Ve třídě máme také akvárium s rybičkami, o které se děti za asistence učitelek starají. Pozorují život pod vodou, mají názornou ukázkou velkých a malých ryb. Máme to štěstí, že se v akváriu ryby rozmnožují, takže děti hledají rybí miminka. Vědí, proč a jak funguje filtrace, asistují u krmení či čištění. Akvárium se nám osvědčilo při tišení plačících dětí. Byly tak fascinované a zaujaté, že pláč na určitou chvíli ustal.

Názvy, konkrétní slova písní, básní a her jsou uvedeny v Příloze, tak jako další výsledky pozorování dětí.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem chtěla nastínit hlavní faktory ovlivňující adaptaci dítěte, vhodné činnosti a adaptační problémy, které mohou nastat. Adaptace je jednou z nejdůležitějších částí života dítěte, odpoutává se od matky, ze známého prostředí. Jak pro dítě, tak i pro matku je to velmi náročné. Adaptace není otázkou několika dní. Děti se mohou adaptovat na nové prostředí až rok. Záleží to na individualitě dítěte, na jeho vývoji a rodinném zázemí.

V praktické části jsem pozorovala 15 dětí ve věku 2-3 let. Jak jsem z pozorování zjistila, jeden vybraných dvouletých dětí, měl klidnější a kratší adaptační období než dítě tříleté. Nelze tak s jistotou říct, že dvouleté dítě bude mít s adaptací větší problémy než dítě tříleté. V potaz byl brán celkový vývoj jedince, jeho socializaci a výchovný styl. Narážím na adaptaci Matyáše a Kryštofa. Některé děti neměly problém se adaptovat, již po pár týdnech byly vidět výsledky adaptace – přijaly ranní vstávání, skupinu dětí a učitelky, režim třídy, pravidla. Některé děti ovšem adaptaci měly delší, hůře na nové prostředí přivykalo. I po třech měsících se objevil ranní pláč, špatná nálada. Na začátku školního roku měly děti velký problém se střídáním učitelek. První týden je vítala kolegyně, ke které přilnuly více a ode mě se spíše odtahovaly. Druhý týden jsem je vítala já, ptaly se, kde je kolegyně a trvalo to pár dní, než přijaly i mě. Další problém nastal při pátečním spojení tříd k odpočinku, děti nebyly na tak vysoký počet ostatních spáčů zvyklé, byly to děti neznámé, starší. Projevovalo se to pláčem, stálým vyptáváním a ujišťováním. Děti také z počátku těžce nesly odpolední slučování tříd, kdy se starší děti z 2. a 3. třídy přesunuly v 15:30 do třídy nejmenších dětí a následné střídání učitelek. Situace se do měsíce výrazně zklidnila. Odrazilo se to na celkové pohodě kolektivu, děti méně plakaly, více si hrály na koberci než u stolečků s učitelkou. S kolegyní jsme se v první řadě zaměřily na ztišení dítěte, odloučené od rodičů. V tomto nám velmi pomohly dětské básně a písně. Dalším cílem bylo dětem zprostředkovat režim třídy, hygienické návyky, sebeobsluhu. K zdařilé adaptaci také přispěla atmosféra třídy, klidný přístup učitelek, přívětivé chování, podpora a pochopení.

V otázce začlenění dítěte do kolektivu, byli nápomocni také rodiče, kteří se zajímali o své dítě, ptali se na podrobnosti docházky a spolupracovali s mateřskou školou jako s institucí.

Šťastné a spokojené dítě je pro učitelku mateřské školy to nejdůležitější. Dítě, které se do mateřské školy každé ráno těší a odmítá odpoledne odejít, zapojuje se do aktivit, je komunikativní a má prosociální citění, je snem každého pedagoga.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje:

1. BACUS, A. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. Vyd. 2. Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367-563-9
2. TĚTHALOVÁ, M. Informatorium 3-8. ročník XIX., č.7. Praha: Portál 2012. ISSN 1210-7506
3. KLOUDOVÁ, H. *Zvládneme mateřskou školu?* Vyd. 1. Praha: TeMi CZ 2013. ISBN 978-80-87156-81-0
4. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Vyd. 1. Praha: Grada 2014. ISBN 978-80-4435-3
5. MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.
6. MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Vyd. 1. Praha: Grada 2005. ISBN 978-80-247-0870-6
7. MERTIN V., GILLNEROVÁ I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál 2010. ISBN 978-80-7367-627-8
8. NIESEL, R., GRIEBEL, W. *Poprvé v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál 2005. ISBN 80-7178-989-5
9. SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál 2010. ISBN 978-80-7367-774-9
10. ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.
11. WOOLFSON, R.C. *Bystré dítě – předškolák*. Praha: Ottovo nakladatelství 2004. ISBN 80-7360-002-1

Elektronické zdroje:

12. BEČKOVÁ, I. Jak si připravit projekt adaptace dítěte v MŠ. Metodický portál [online]. 2008 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z:
<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1986/jak-si-pripravit-projekt-adaptace-ditete-v-ms.html/>
13. DARÁŠOVÁ, J. Školička pro maláčky. Metodický portál [online]. 2011 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/10077/SKOLICKA-PRO-MALACKY.html/>
14. DVOŘÁKOVÁ, H. Adaptace na školku? Každé dítě zvládá jinak. Portál [online]. 2011 [cit.2016-02-11]. Dostupné z:
<http://www.portal.cz/casopisy/ras/ukazky/adaptace-na-skolku--kazde-dite-zvlada-jinak/45871/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1. Básně použité při adaptaci

Příloha 2. Písně použité při adaptaci

Příloha 3. Hry použité při adaptaci

Příloha 4. Pozorovací arch

Příloha 5. Výsledky pozorování adaptace dětí

PŘÍLOHA 1.

Básně použité při adaptaci

Dobré ráno, milé děti,
je nás tady, jako smetí.
Budeme si spolu hrát,
cvičit, zpívat, tancovat.

Pět lištiček přiskákalo,
pět lištiček přihopkalo.
První v kamnech zatopila,
druhá rendlík postavila,
třetí kaši uvařila,
čtvrtá cukrem posypala.
Pátá volá: „ Hošíčku, pojd' si spapat kašičku! „

Jak panáček hadrový, spadnou ručky, spadnou nožky, spadnou do trávy.
(báseň k relaxaci)

Mydli, mydli, mydlinky,
z mýdla dělám bublinky.
V dlaních už mám spoustu pěny,
jé, jak krásné voní!

Šla veverka na jahody, utíkala podle vody.
Jahody se rozsypaly, do studánky napadaly,
Běž (jméno dítěte), běž, veverušku těš!

Jablíčko se kutálelo,
vůbec nic ho nebolelo.
Podívejte, jak se koulí,
nemá ani jednu bouli.

Děti, velká novina, přiletěla bublina.

Bublina se natahuje, jen tak vzduchem poletuje.

Pozor děti, kampak letí, pozor děti!

Ať nám nepraskne!

PŘÍLOHA 2.

Písně použité při adaptaci

Dokolečka dokola, kolečko se točí,
Kolečko je kulaté, jako naše oči.
Kolečko je kulaté, jako naše oči.

Veverka Čiperka, sedí v rudém kožíšku.
Ráda jí jaderka ze šišek a oříšků.
Skoč veverko, skoč, s námi se tu toč,
Skoč jen skoč, skoč jen skoč,
s námi se tu toč.

Byl kulatý dvoreček, na něm skákal vrabeček.
Skákej, skákej, vrabčíčku, zaskákej svou písničku.
Skákej, skákej, vrabčíčku, zaskákej svou písničku.

Běžím, běžím po trávníčku, a z trávníčku na cestičku,
Po cestičce z města ven, na louce si zahrajem.

Maková zrníčka, sypte se na víčka, spí už (jméno dítěte), spí.

Mrkvičku / jablíčko si uvaříme, mrkvičku / jablíčko si osladíme,
Jazýček si pochutná, mňam, to bude dobrota.

Skákal pes, přes oves, přes zelenou louku
Šel za ním myslivec, péro za kloboukem.
Pejsku náš, co děláš, žes' tak vesel stále,
Řek' bych vám, nevím sám,
Hop a skákal dále.

Pec nám spadla, pec nám spadla,
Kdopak nám ji postaví,
Starý pecař není doma
A mladý to neumí.
Zavoláme kominíka, ten má velké kladivo,
Dá do to ho čtyři rány a už je to hotovo.

Kočka leze dírou, pes oknem, nebude-li pršet, nezmoknem.
A když bude pršet, zmokneme, na sluníčku zase ushneme.

PŘÍLOHA 3.

Hry použité při adaptaci

Kolo, kolo mlýnský, za čtyři rýnský.

Kolo se nám polámalo, mnoho škody nadělalo,
udělalo bác!

Vezmeme si hoblík, pilku, zahrajem si ještě chvílku.

Až to kolo spravíme, tak se zatočíme.

Zajíček v své jamce sedí sám, sedí sám.

Ubožáčku, co je ti, že nemůžeš skákat?

Chutě skoč, chutě skoč, a vyskoč!

Děti, velká novina, přiletěla bublina.

Bublina se roztahuje, jen tak vzduchem poletuje.

Pozor děti, kampak letí, pozor děti!

Ať nám nepraskne!

PŘÍLOHA 4.

Pozorovací arch

Na následující straně je k nahlédnutí pozorovací arch, který byl denně vyplňován. Obsahuje jména dětí a předmět pozorování. Je rozdělen na dvě věkové skupiny a to děti tříleté a děti dvouleté, oddělené čarou.

ZAHRADA

7. 9.	Příchod	Ranní hry	Úklid	Svačina	Řízená činnost	Oblékání	Vycházka	Oběd	Odpočinek	Kamarádi	WC
Laura	X										
Nikola	Klid	plát - A. 11 bere hračky	na Aničku rozpuk Křída	sušiny čokolice, čaj	poslouchejí aktivně!	vše uč. sám backory	u učitelky poslouchejí, dívčí - uč.	polévka - voda dívčí - uč.	0	hry s Aničkou patrikem	same
Patrik	plát, pak OK	hry u uč. Duplo	pomáha zapomněl	sušiny rožinky, čaj	poslouchejí aktivně!	vše uč. sám backory	u učitelky poslouchejí, čaj	sušiny rožinky	nespí	hry s Mik. Anička	same
Zuzana	Klidný	facelgita oblečení	pobíhá rozpouští se	odluhina	odluhina, někde být st. křída	vše uč.	obč. m. prouží polévka - voda dívčí - uč.	0	0	panička	same
Jana	Klidný	-11-	-11-	oculnina, chl. a bramb.	-11-	vše uč. nepomáha	Zuzana spodla, bez plátě	-11-	nespí	Zuzana, Marek	same
Jakub Š.	Klidný pak plát	Keočky Duplo	Porouhá	mišička	poslouchejí aktivně!	vše uč.	u učitelky obč. m. poslouchejí, pomer s p	vše sušiny	nespí	Marek	medve katal. m. ps
Marek	Klid, plát	-11-	ponemhá	sušiny uč.	-11-	vše uč.	10 polévka, oculnina	-11-	usne	Kubik	same
Kryštof	plát opomněl	s uč. u stolu plát	neutrání pobíhá	sušiny, ořez sušiny	poslouchejí aktivně!	vše uč.	plát, medve na zahradě	polévka - voda dívčí - suš.	nespí	Komfalty s křídami	same
Max	Klid	Duplo kočky	neemobly středem	ovocí, medve oculnina	sečí, vedle uč. poslouchejí	vše uč.	plát - obč. okomí	polévka - voda dívčí - uč.	0	hry s An. uč. nebo s An. slyš. poslouhá je	same
Jakub E.	Klid	Konfalty	načisto ukládá si hračky	plát, medve umění	vyprávějí zlobí uč.	vše uč. plát	odluhina uč. uč. m. prouží	plát, medve medve, pak suš. uč.	plát, nespí	Konfalty s křídami	same
Jan N.	plát, po chvělá OK	hry u stolu rozpuk neutrání	rozpuk neutrání	upřádkuje kamnu	rozpuk uč.	vše uč. pobíhá	plát, opět pobíhá	plát, pomer s polévkou	0	s uč. nebo same	obč. m. r. pobíhá jineč s pomocí
Alex	X										
Jan Š.	plát, pak OK	hry s An. dívčí neutrání	hry s An. dívčí neutrání	sečí, obč. sušiny, čaj	pobíhá obč. m. Křída	vše uč.	plát - prouží se po	sušiny uč. pomer s	0	hry s Vojtěchem Křídami	poslouhá obč. m. s pomoci
Vojtěch	plát, OK	hry s An. učitelky spolu	-11-	-11-	rozpouští uč.	vše uč.	máma pomer za uč. uč.	výstřel uč.	0	neutrání Aničkou	-11-
Matyáš Aleš	plát	hry s uč. Duplo	pomáha, přidá hračky	sušiny, uč. voit má mléko	sečí, u uč. aktivně!	plát, vše uč.	šel za medve s uč. porouží, pobíhá, uč. uč. uč.	výstřel pomer s uč.	usne	s uč. hry	pomer voit uč. hračky do uč.

PŘÍLOHA 5.

Výsledky pozorování

V této části uvádím další dva výsledky pozorování – Maxe a Jakuba E.

MAX – 3 ROKY

Rozhovor s rodiči Maxe před nástupem do mateřské školy

Jak byste své dítě popsali? Jaké je, co umí?

Je tvrdohlavej, snaží se prosazovat sám sebe, musí mít poslední slovo, vyrůstá mezi dospělejma, a na svůj věk, jak pěkně mluví, tak v něm slyším nás. Mluví jak malej starej.

Připravujete své dítě na nástup do mateřské školy? Jak?

Hodně si povídáme, koupili jsme i knížku, ale ta ho moc nezajím. Hodně si povídáme, co tam bude dělat, chodíme i do Andílků - prakticky od jeho narození, takže je na kolektiv dětí zvyklý. Tady na zahradě byl, ale neustále mě po očku hlídal, no nevím. Je teď takový opatrnější.

Co myslíte, těší se Vaše dítě do na nástup do mateřské školy?

Myslím si, že se těší, ale asi má takovou představu, že tam budu s ním. Uvidíme, bude to zajímavé.

Chodili jste o prázdninách na návštěvy do mateřské školy?

S Maxíkem jsme byli na návštěvě několikrát, ze začátku se ostýchal, ale pak si hrál. Po očku mě ale sledoval a cítila jsem z něho tu nejistotu. V Andílkách se mnou vydrží celou přednášku, i s dětmi si hraje, ale musím být poblíž. Jakmile na mě nevidí, je zle.

Co se dítěti při návštěvě v mateřské škole líbilo nejvíce a co se mu nelíbilo?

Maxíkovi se líbil traktor a kolotoč s těma koníkama. A co se mu nelíbilo? Nevím, asi nic.

Očekáváte problémy s adaptací? Jaké?

No, bojím se co ten pláč a tak no. Já jsem taky byla hodně taková a Maxík je na mě dost vázanej, takže uvidíme, jak to půjde. Taky ta samostatnost, je první, takže se mu všechno dělalo, ustupovalo a až teď vidím, že jsme udělali chybu. U druhýho už to neudělám.

Co chcete, aby se ve školce Vaše dítě naučilo?

Aby se naučil novým věcem, aby chodil rád, aby tvořil. Chci, aby byl hodný, vyrůstá se staršími kluky, kteří jsou divocí a školí ho.

Nástup do mateřské školy 1. 9. 2015

ZÁŘÍ

1. týden

První den Max při příchodu plakal, byl stále u učitelky, ptal se, kdy půjde domů. Nechtěl si hrát, o nic neměl zájem. Stál u dveří do šatny a kdykoliv je rodič či učitelka otevřela, vběhl do šatny k oknu a plakal. Utišil se až u řízené činnosti, kdy ho zaujal zpěv učitelek. První týden si děti hrály pouze ve třídě, cílem bylo plně se seznámit s prostředím třídy. Max plakal, stál u učitelky, dožadoval se chování. Poté přišel s tím, že chce mamince zavolat. To strhlo obrovskou lavinu, i ostatní děti by chtěly mamince volat. Odešla jsem proto za dveře, kolegyně stála u telefonu a s dětmi jsme si takto volali. Volal samozřejmě i Max, ptal se „maminky“ jestli je v pořádku, jestli je doma a přijde si pro něj. „Maminka mu odpověděla, že se o ni nemusí Max bát, že je doma, vaří Tobimu oběd, a pak si pro něj po obědě přijde. Hovor ukončil pusinkami. Když jsem se vrátila do třídy, byl poznat velký rozdíl. Děti se najednou více uklidnily, bylo cítit, že strach a stesk z nich alespoň na chvíli opadl. Na svačinku i oběd vyžadoval krmení. Nemá rád kmín, chtěl jej vybrat. První den šel po obědě. Počůral se, byla nutná pomoc.

Druhý den již byl klidnější, avšak pláč se objevil. Hned po odchodu maminky ji chtěl volat, maminka to ovšem nezvedala, tak jsme volali po chvíli znovu. Nehrál si, spíš děti pozoruje. Při úklidu stojí, nepomáhá. U svačiny vyžaduje krmení, ale sní vše. Při řízené činnosti sedí vedle učitelky a poslouchá, ale nezapojuje se. Při obědě vyžaduje krmení, ale vše sní. Do konce týdne se situace příliš nezměnila, učitelka s Maxem volala

mamince ještě 4x, vždy se uklidnil. S dětmi si nehrál, byl u učitelky a hrál si pouze v její přítomnosti. Kam šla učitelka, tam také Max. Obědy probíhaly tak, že Max seděl a ačkoliv byl již schopný jíst sám, čekal, až k němu učitelka přijde a nakrmí ho. V pátek do mateřské školy nepřišel.

2. týden

Max hned v pondělí přišel klidně, s úsměvem. Bylo ovšem vidět, že je to pro něj náročné. Loučil se s maminkou, smál se, ale zároveň měl v očích slzy (v úterý se již situace změnila, Max přišel s tatínkem a nebyly zaregistrovány ani slzičky ani pláč. Max s tatínkem chodí do třídy zcela v klidu. Toto bylo oznámeno mamince a bylo ji doporučeno, pokud možno, ranní příchody s tatínkem). Po chvíli se utišil, byly počáteční náznaky hry s jinými dětmi. Za učitelkou však chodil stále. Objevují se i první náznaky uklízení, při svačince se loudá, vyžaduje krmení. Při řízené činnosti sedí u učitelky, zapojuje se, zpívá písničky, které zná.

Druhý týden byly děti seznámeny se zahradou školy. Maxe oblékla vesměs učitelka sama. Děti ve dvojici Max tahá, zlobí je, ty s ním nechtějí chodit. Vyžaduje učitelčinu ruku. Při obědě se otáčí na židliče, povídá, loudá se. Z polévky chtěl vybrat vodu a kmín. Sám chodí na záchod, pomoc vyžaduje po stolici. Tento týden se párkrát stalo, že si špatně vysvlékl slipy a ty si následně počůral.

Do konce týdne byly ranní příchody klidné, slziček ubývalo. Začal mít ale konflikty s Jakubem E., hlavně při hře, kdy si Max vzal určitou hračku, ale tu chtěl i Jakub. Ten se nikoho na nic neptá a hned hračky bere. Když mu ji Max nedá, Jakub útočí. Při oblékání jej nutné pobízení, Max sedí a pozoruje okolí, nereaguje na učitelku, která mu pomáhá. Při výtvarných činnostech je aktivní, rád tvoří. Jelikož Max nemá rád školní čaje a jeho pitný režim byl téměř nulový, učitelka nabídla mamince alternativu – své šťávy z domu. Max na ni zareagoval velmi kladně a jeho pitný režim se zvýšil.

3. týden

Odhlášený

4. týden

Odhlášený

ŘÍJEN

1. týden

Příchod v pondělí ráno byl překvapivý, po 14 dnech přerušené docházky Max přišel v dobré náladě, bez slziček. Je ale u učitelky, hraje si s ní a u ní, povídá jí, co dělal, že byl nemocný. Při úklidu jsou náznaky, pomáhá ostatním. Při svačince ochutnává, z chleba oškrabuje kmín. Má raději kakao než čaj. Při řízené činnosti zlobí, povídá, děti provokuje. Při oblékání opět sedí a čeká, až mu učitelka pomůže. Při vycházce se drží za ruku s učitelkou a komentuje vše, co vidí. Oběd snědl s pomocí učitelky, polévka byla nudlová a tu má Max rád. Na záchod jde sám, již si dává pozor, aby si dostatečně stáhl slipy.

V úterý ráno se objevily konflikty opět s Jakubem E., Max Jakobovi bere hračky a provokuje ho. Jakub ho ve zlosti škrábl do oka. Max děti celkově začal bít, je k nim hrubý. Na pláč druhého reaguje úsměvem, bere to jako srandu. Maxovi bylo vysvětleno, že takto se k druhému nechováme. Omluvil se, ale vzápětí udeřil jiného. Oběd snědl celý, učitelka mu pomohla s polévkou. Po obědě odchází domů. Konflikty s Jakubem a Kryštofem se tento týden opakovaly často, Jakub reaguje na Maxe řevem, Kryštof Maxe provokuje a Max provokuje jak Jakuba, tak Kryštofa. Konflikty jsou hlavně o auta a dětské náradí. Oddělené hry příliš nepomáhají, chlapci se k sobě přitahují jak magnet. Na svačinu začal jíst suchý chléb s čajem, středeční oběd však snědl celý a sám – byla svíčková. Max také nemá potřebu volat mamince tak často, jak doposud. Rád vyrábí, maluje. Začal si také brát nůžky, lepidlo a vytváří vlastní výrobky.

2. týden

I druhý týden v říjnu byl ve znamení klidného nástupu do mateřské školy – chodil brzy ráno s tatínkem. Při ranních hrách bere dětem hračky, často si ale i ke hračce sedne a pohraje si – Duplo, auta. Při úklidu jsou náznaky aktivity. Na svačinku si žádá suchý chléb. Umývání rukou je Maxovi nutno připomínat. Aktivity při řízené činnosti ho zajímají, zapojuje se. Pokud se mu ovšem nechce, dá to najevo. Při zpěvu je již aktivní

méně. Do mateřské školy také přivítalo divadlo. Max se bál, seděl u učitelky, ale poslouchal. Rád si kreslí, chodí a ptá se, co se bude vyrábět. Při oblékání je silně pobízený, tepláky, bačkory si již dokáže vysvléci sám. Při vycházce jde s učitelkou za ruku, nechce však svou ruku nabídnout druhým dětem. Při obědě chce stále pomáhat, z polévky vybírá učitelka vodu. Tento týden opět začal prosit o zavolání mamince. Učitelka vytočí libovolné číslo a Max namluví mamince vzkaz.

3. týden

Klidný příchod do třídy – přišel s maminkou. Ranní hry na koberci s auty a kostkami. Takto vypadá třetí týden u Maxe. Komunikuje s učitelkou, povídá, co zajímavého o víkendu zažil. S učitelkou si maluje, směje se, když s ním učitelka dělá legraci. Zaujala ho také hra na doktora, učitelka byla jeho první pacient, poté se přidaly i ostatní děti. Fascinují ho také piráti, lebky a kostry celkově. Vyžaduje encyklopedie lidského těla, prohlíží si obrázky a vydrží u toho tak dlouhé chvíle. Při úklidu jsou náznaky aktivity, zatím se však plně nezapojil. Svačinky ochutnává, převládá spíše suchý chléb. Během řízené činnosti je aktivní, zapojuje se již bez problému. Bačkory a tepláky si vysvleče, ale až po několikátém pobídnutí. Na vycházce vyžaduje stále ruku učitelky. Oběd je ve znamení ochutnávání, pokud je v jídlu kmín, čeká, až mu ho učitelka vybere. Do té doby sedí a pozoruje ostatní. Po obědě stále chodí domů.

4. týden

Podzimní prázdniny – odhlášený

LISTOPAD

1. týden

Ranní příchody do třídy jsou klidné, střídavě chodí s tatínkem nebo s maminkou. Poslední rána se jde pomazlit za učitelkou, vyžaduje ji ke hře, zvláště pokud je ve třídě první a tudíž i sám. Rád si modeluje, kreslí, staví z Dupla. Konflikty s dětmi jsou méně

časté, již se dokáže na základních věcech domluvit – poprosí, poděkuje. Při řízené činnosti je aktivní ale děti zlobí a ruší povídáním. Vyzuje si bačkory, vysvleče si tepláky. Se zbytkem pomáhá učitelka.

Ve středu se Max neoblékal ani nepomáhal učitelce, která mu chtěla pomoci. Max se „vypekl sám“, když všechny děti byly hotové, oblečené a on zůstal v šatně nahý sám. Během chvilky se oblékl i obul. Od toho dne zkusil podobnou nečinnost ještě dvakrát, ale když i podruhé zůstal v šatně sám, následující den byl oblečený mezi prvními. Učitelka pomáhala jen minimálně. Maminka poté svorně potvrdila, že mu s oblečením pomáhá a Max tak neměl potřebu se snažit. Na vycházce již jde s kamarádem, loudá se však, na pobídky nereaguje, vybočuje do silnice. U oběda vyžaduje krmení, které učitelky s maminkou prodiskutovaly – pokud nebude jíst Max sám, tak se učitelky nemají snažit, nemají ho pobízet. Podle maminky „ho hlad naučí“. Maxovi je bohužel jedno jestli jí nebo ne.

2. týden

Klidné ranní příchody, ranní hry na velkém koberci – stavba z kostek, auta, skluzavka. Začal také učitelkám nosit „obědy a večeře“, baví ho vaření v kuchyňce. Stále ho zajímají encyklopedie s kostrami a doktorství. Postoj k úklidu se výrazně nezměnil, něco málo poklidí, ale práci rád nechává na jiných. Při řízené činnosti se zapojuje, je aktivní, odpovídá na otázky. Při cvičení je jeho pozornost krátká, rychle ztratí zájem. Při oblékání je mezi prvními, i když učitelka s oblékáním občas pomůže. Vyzuje si bačkory, vysvleče tepláky a obleče kalhoty. Při vycházce se loudá. Oběd mu trvá delší dobu, poprosí o oddělení kmínu, smlouvá u masa a zeleniny v polévce. Je dohoda, že jeden kousek od každého ochutná a pak již to, co mu nechutná, nemusí jíst. Od té doby je klidný, vždy oznámí, že ochutnal a zbytek snědl.

3. týden

Ráno se Max začal ptát po jedné z učitelek. Ptal se maminky, kdy přijde, ptal se i druhé učitelky. Ráno si nehrál, plakal, svačinu ani neochutnal. Několikrát učitelka volala kolegyni (volání bylo „jen jako“), Maxovi vždy řekla, že paní učitelka ještě spí, že přijde až po svačince. Když očekávaná učitelka přišla, Max ji ani nezaregistroval. Druhý den ráno – opět nanovo. Max se již při vstávání maminky ptal, která učitelka bude ráno ve

třídě. Pláč, telefonáty, neochutnané svačiny. Poté bylo zjištěno, že byl Max zvyklý na příchod druhé učitelky již na 8:30. Bohužel, 3. týden se měnily směny a učitelka měla směnu až od 9:30. Trval měsíc, než si Max plně zvykl.

4. týden

Odhlášený

Rozhovor s rodiči po třech měsících

Jak byste zhodnotili docházku svého dítěte po třech měsících?

Doma dobrý, vyptával se, byl pláč, občas si i vymejšlel. První den ještě v pohodě. Druhé den začaly protesty. Ptal se, kam jde a proč tam jde, když tam nechce jít. Někdy je to dobrý, někdy jsou slzičky. Po tom druhém týdnu už to bylo lepší. Taky jsem si všimla, že když ho vede manžel, tak je to lepší, než když ho vedu já. On se sice směje ale má v očích slzičky, musí to pro něj být těžký.

Změnilo se Vaše dítě? Jak a v čem?

Někdy odmlouvá, je drzej.

Museli jste své dítě nějak motivovat? Jak?

Nechci mu lhát, ale říkáme mu, že Tobinek taky chodí do malé školičky, já že chodím do práce, říkáme mu, že je ve školce fajn, že vždycky po obědu přijdu, nebo že pro něho tatka přijede nákladákem. Nijak ho neuplácíme, vysvětlujeme, že prostě děti do školky chodí.

Ptáte se, jak bylo v mateřské škole? Jak reaguje, odpoví Vám?

Ptám se, dřív mi odpovídal na otázky „nic“. Co jste měli na oběd? „Nic“. Co jsi dělal ve školce? „Nic“. Ale zajímá mě to, teď už povídá, kdo zlobil, co dělal, s kým si hrál, že Kryštofka štípl. Chodí s básničkama, s písničkama.

Povídá o mateřské škole spontánně?

Říká, že ho ve školce děti bijou, povídá o Kryštofovi, že Kubík zlobí, že Anička zlobí. Povídá, co přes den dělal, co se stalo.

Přišlo dítě z mateřské školy s nějakým netradičním výrazem?

No pár slovíček proběhlo, ale nevím, jestli je to ze školky. Pohybuje se mezi většími dětmi, mezi dospělými, takže nevím, ze které strany to pochytil.

Co myslíte, co se mu v mateřské škole líbí nejvíce?

No vy. Říká doma, že jste hodná, pěkná, že vás má rád. Ale zaujala ho i plastelína, písek. Auta moc ne, ty ho nezajímají.

Myslíte si, že je něco, čeho se v mateřské škole bojí?

No říká, že ho ty děti bijou. Ale nevíme, jestli kecá.

Závěrečné pozorování v únoru a březnu 2016

V prosinci začal Max v mateřské škole spát. Ze začátku pouze tehdy, když jsem měla na odpolední a po 14 dnech již usínal i s kolegyní. Maminka měla obavy, zda bude spát, doma prý při odpočinku nikdy neusne. V mateřské škole, až na pár výjimek, usnul pokaždé. Občas voláme v slzách mamince, necháváme jí vzkazy. Před nedávnem Max přišel s tím, že tatínek ví, že voláme jen jako, že se nikdy mamince nedovoláme, že to děláme schválně. Maxovi jsem řekla, že to není pravda, sám pána ve sluchátku dobře slyší (když vytočíme 2013685520123652022659, ozve se informace, že volané číslo neexistuje. V ten moment s Maxem mamince povídáme vzkaz) a kdybychom volali jen jako, tak by pán nepovídal. Maxovi toto vysvětlení stačilo a víc se tím již nezabýval. Tatínek byl požádán o trpělivost, víme, že má pravdu, ale chceme si nechat nějaký prostředek k utěšení Maxe.

Od ledna začal být více mazlivý, vyžaduje na klín, rád si se mnou povídá. Na pedagogické radě, která proběhla v únoru, nám bylo zamítnuto, aby si Max nosil svoji šťávu – z hygienických důvodů. Mamince jsme skutečnost sdělily a čekaly, jak na to Max zareaguje. Na čaje si zvykl lépe než na začátku školního roku. Možná i díky mamince, která se je snažila vařit i doma. Stále má zájem o lebky a kostry, prohlížíme si spolu obrázky, pobízí mě, abych u obrázků povídala. Max rád vyrábí, každé ráno se ptá, co se dnes bude vyrábět. Mnohokrát musíme improvizovat a vymýšlet „dodatkové“ výrobky. Kamarády střídá, zatím nemá žádného stálého. S dětmi má konflikty již výjimečně, dokáže se omluvit. Při obědě ještě s kolegyní pomáháme, hlavně s polévkou, hlavní chod již jí sám. Pokud je v pokrmu kmín, většinou poprosí o jeho odstranění. Maso stále

ochutnává. Co ovšem je u Maxe velký problém – chléb se semínky. Jakmile vidí semínka, tak ani okrájený chléb ho neuspokojí. Prostě ho nesní.

Max je téměř u konce své adaptace. Občas ráno skutečně bojuje se slzami, na maminku si přes den vzpomene a dožaduje se telefonátu. Ale je to ve výjimečných případech. Při adaptaci jsme se snažily na Maxe netlačit, nenutit do jídla, vše bylo vysvětleno, vše bylo na dohodě. Dohodu se Max snažil respektovat. Pokud jsme viděly snahu, samy jsme slevily ze svých nároků.

JAKUB – 3 ROKY

Rozhovor rodičů Jakuba E. před nástupem do mateřské školy

Jak byste své dítě popsali? Jaké je, co umí?

Je divokej. On je hodnej, ale musí být zabavenej, jinak vymýšlí. Teď má takový období čtrnácti dnů, kdy zkouší. Má tři roky, jak říkají-vzdor dítěte, svoje hraní. On je divokej, ale když se zabaví a má správnou činnost, tak je zlatej. Ale jak je velkej a silnej, tak občas i ublíží. On to ještě neumí používat, neví, jak různé situace vyřešit.

Připravujete své dítě na nástup do mateřské školy? Jak?

Povídáme si o školce, že tam budou kamarádi, paní učitelky, že se bude muset už sám oblékat, že si bude s dětmi půjčovat hračky. Chodili jsme i dopoledne sem na zahradu, upoutal ho traktor a na ten se každý den těšil.

Co myslíte, těší se Vaše dítě do na nástup do mateřské školy?

Jakoubek se těší. Zaujal ho na zahradě traktůrek a to je pro něj velké lákadlo.

Chodili jste o prázdninách na návštěvy do mateřské školy?

Ano, využili jsme příležitosti k návštěvě.

Co se dítěti při návštěvě v mateřské škole líbilo nejvíce a co se mu nelíbilo?

Ten traktor. To bude jeho nejoblíbenější hračka. Pořád o něm doma mluví.

Očekáváte problémy s adaptací? Jaké?

Je divoký, bojíme se, že bude plakat, občas ublíží druhému, nechce půjčovat hračky. To asi bude problém. Zkouší, neposlouchá.

Co chcete, aby se ve školce Vaše dítě naučilo?

Aby se domluvil, aby byl hodnější, rozšířil si slovní zásobu. Aby se utišil, uklidnil. Aby vyšel s ostatními.

Nástup do mateřské školy 1. 9. 2015

ZÁŘÍ

1. týden

První den přišel relativně v klidu, bez slziček, s úsměvem na tváři. Bylo ovšem na Jakubovi vidět, že si není prostředím tak jistý. Hrál si na malém koberci s Duplem se stejně aktivními kamarády. Jak plačících dětí přibývalo, Jakub se zlomil a začal plakat též. Úklid nevnímal, pozoroval ostatní. Při svačince odbíhal od stolečku, sice snědl vše, ale trvalo mu to déle. Na záchod chodil sám, umývání rukou je třeba Jakubovi připomínat. Při řízené činnosti poslouchal, měl snahu se zapojit. Při dopoledních hrách na koberci, se u Jakuba začaly projevovat znaky agrese – děti kousal, štípal, křičel. Nechtěl půjčovat hračky a zároveň je bral i jiným dětem. Na vysvětlení nereagoval, postupně od něho začaly všechny děti odcházet, až zůstal na koberci zcela sám. Poté se divil, proč si s ním nikdo nechce hrát a začal plakat. Pláč přetrval do oběda, kdy chtěl krmit. Sice snědl vše, od stolečku ovšem odbíhá. Po obědě šel Jakub domů.

Druhý den již neplakal, přišel do třídy s dobrou náladou, hrál si s auty. Při úklidu pobíhá, nezapojuje se. Při svačince požaduje krmení, sní vše, stále odbíhá. Při řízené činnosti je aktivní, má tendence zpívat, pro něho, neznámé písně a opakuje tak s ozvěnou slova. Při hrách ve třídě je u Jakuba opět problém s agresí, nepoprosí, nepoděkuje, bere dětem hračky. Pokud ho druhý kamarád udeří, začne plakat a ránu oplátí. Učitelky to řešily vysvětlováním chování a dané situace, jak by Jakub mohl situaci příště vyřešit. Jakub vše odkývá, vše ví. Vzápětí však zopakuje stejné chování a opět je pláč. Chtěl také volat mamince. Při obědě odbíhá od stolečku za učitelkami, dožaduje se krmení.

V úterý již odpočíval. Na lehátko se mu příliš nechtělo, avšak po chvíli usnul. Od středy do konce týdne byl ráno opět pláč, Jakub chtěl maminku, chtěl jí zavolat. Při úklidu chvílemi uklízel, chvílemi si hrál. Při svačince odmítal jíst, poté si kousnul a vše snědl. Preferuje mléko než čaj. Při řízené činnosti je aktivní, sedí v komunitním kroužku, cvičí, zpívá. Výtvarné činnosti ho výrazně neoslovují. Dopolední hry jsou stále na podobné úrovni jako v minulých dnech – Jakub o hračku nepoprosí, nepoděkuje a pak vznikají konflikty. Při obědě chce krmit, pak začal jíst sám. Pomoc byla potřeba pouze s vyškrabáním polévky. Na lehátku usnul brzy. Na záchod chodí sám, byl ovšem přistižen, jak schválně močí vedle záchodu. Byl mu proto poskytnut mop a celý záchod vytřel. Maminka nás na toto též upozornila, schválně to dělá prý i doma. Dostala podrobné instrukce, jak jsme to vyřešily ve školce. Jakub do konce týdne ještě párkrát pomočil dlažbu, vždy se stejným výsledkem – mopem v ruce. Další týden již počůraný záchod nebyl. Jakub začal mít také konflikty hlavně s Kryštofem. Tyto střety byly vzájemné- Kryštof provokuje Jakuba a Jakub zpátky Kryštofa. Jakub Kryštofa kouše a škrábe, Kryštof se zatím brání jen křikem.

2. týden

V pondělí měl Jakub klidný příchod do třídy, při ranních hrách měl malé konflikty s kamarády, občas si zaplakal. Nebylo to ovšem nic vážného. Místo úklidu si hraje, nereaguje na slovní pobídky. Při svačince pláče, že chce své rodiče. Musíme fingovat hovory, které ovšem nepomáhají. Při řízené činnosti začal děti provokovat, neposlouchá. Při oblékání si sedne, pláče a čeká, až ho učitelky obléknou či běhá polonahý po šatně a zlobí Kryštofa. Na vycházce pláče, chvílemi se uklidňuje. U oběda jíst nechce, odbíhá a prý nemá chuť. Pak však ochutná a sní vše. Na lehátku tento týden usnul, avšak dlouho trvá, než si peřiny nachystá. V pondělí odpočinek proplakal, stýskalo se mu po mamince. Na záchod chodí sám, pomoc vyžaduje pouze po stolici. Umývání rukou se musí Jakobovi připomínat.

Od středy se v šatně vzteká, nechce do třídy, kope nohama, bije maminku. Situace se uklidní, ale pouze jen na okamžik. Divadélko ve školce ho ovšem zaujalo, byl jím nadšený. Po divadélku spustil pláč znovu, s brekem říká, že ho rodiče nechtějí. Požaduje telefonáty domů, které ovšem nepomáhají. Vztek si vybíjí na ostatních dětech, které strká, bije, křičí na ně. Učitelka Jakobovi vysvětlila, proč se nikomu neubližuje, že to není vůči ostatním pěkné. Nic se ale nezměnilo a tak byl pro své chování odveden do umývárky,

kde si opláchl obličej studenou vodou. Uklidnil se a dostal výběr hračky u stolečku. Poté se ptal, proč musí být u stolečku, znovu mu bylo vysvětleno, že se nikomu neubližuje, že bije děti a ani jim ani paním učitelkám se to nelíbí. Na to začal slibovat, že už to neudělá. Učitelka na to odvětila, že se na něj bude koukat a až uvidí, že je zase všechno v pořádku, může jít zpátky za dětmi na koberec. Ten den se Jakub je stolečku vrátil ještě dvakrát.

3. týden

Odhlášený

4. týden

Tento týden pro Jakuba začal klidně, pro ranní hry si zvolil malý koberec s Duplem a kostkami. Při úklidu je možné pozorovat náznaky úklidu. U svačinky sní vše, začal si i přidávat jak mléko, tak i pečivo. Někdy chce suchý, někdy namazaný chléb. Řízená činnost ho nebaví, neposlouchá, pobíhá po třídě. Při oblékání ještě ukápne nějaká slzička, rozhodně to není tak výrazné jako v minulých týdnech. Sám si vysvěleče tepláky, vyzuje bačkory. Musí se ovšem u Jakuba sedět a pokyny říkat pouze pro něj. Na vycházce s dětmi smýká, jde na ně až moc rychle. Strká také děti před sebou a křičí na ně „aby si pohly“. Vysvětlování, že není pěkné děti strkat, když stojí paní učitelka, stojí i všechny děti, nepomáhá. U oběda vše sní, pomoc vyžaduje pouze u vyškrabání polévky. Na lehátku usne, budí se sám kolem 13:45.

ŘÍJEN

1. týden

Odhlášený

2. týden

Odhlášený

3. týden

Po dvou týdnech odhlášené docházky se Jakub vrátil do třídy s dobrou náladou a s úsměvem. Na koberci si hrál se stavebnicí a stavěl autodráhu. Hrál si moc pěkně do chvíle, kdy za ním přišel Kryštof a autodráhu mu nezničil. Strhl se veliký křik, kdy na konci rozzuřený Jakub kousl Kryštofa do ramene. Kryštof začal plakat, Jakub také. Jakubovi učitelka dala najevo svoji lítost, ale zároveň mu bylo sděleno, že takto se věci neřeší, že se s kamarády domlouváme. Kryštof byl ošetřen a byl proveden zápis do knihy úrazů. I Kryštofovi byla projevena lítost, zároveň dala učitelka důraz na následky jeho činu. Úklidu se Jakub účastnil, pomáhal kamarádům. Na svačinku snědl vše, přidal si. Při řízené činnosti je sice aktivní ale ruší povídáním. Při oblékání si vysvleče tepláky, vyzuje bačkory, obleče kalhoty, s dalším oblečením musí učitelka pomoci. Při vycházce Jakub děti tahá, jde příliš rychle a kamarád mu nestačí. Oběd snědl celý, přidal si (kuřecí nudličky s rýží). Na lehátku usnul poměrně pozdě, až kolem 13:30. Do konce týdne se situace uklidnila, oba chlapci si vzali ponaučení. Byl vidět odstup, který si oba k sobě vytvořili.

4. týden

Podzimní prázdniny – odhlášen

LISTOPAD

1. týden

Odhlášený

2. týden

Odhlášený

3. týden

Jakub přišel ve středu v klidu, bez pláče. Hned se rozpovídal, že byl nemocný, měl kašel a velkou rýmu. Nemocný je prý i Adámek a maminka s ním musí být doma, aby se také uzdravil. Ráno si hrál na velkém koberci s kostkami, jezdil s auty. Konflikty mezi chlapci tento týden byly méně časté, i vzhledem k nízkému počtu dětí (9). Po zazvonění zvonečku Jakub uklízel, pomáhal ostatním kamarádům. Sice ho po chvíli svedlo místo úklidu hraní, přes pobídku hru ukončil a douklidil zbývající hračky. Svačinku snědl celou, přidal si chléb se sýrem a mléko. Při řízené činnosti byl velmi aktivní, zapojoval se. Při oblékání pouze seděl, pozoroval, nechal se učitelkou několikrát pobízet k oblékání. Na oblečení se vůbec nedívá, nějak zvlášť nad tím nepřemýšlí a obleče si například tílko na tričko, punčošky naopak, ponožky také. Je nutné Jakuba zkontrolovat, jak před vycházkou, tak i po odpočinku a upravit ho. Na vycházce jde příliš rychle, děti mu nestíhají. Má rád píseň Máme draka na provázku, chce si ji zpívat téměř denně. Oběd snědl zcela sám, bez pomoci učitelky. Na lehátko se připravuje pomalu, na vše má čas, místo přípravy běhá s Aničkou okolo lehátek a vyhazuje knihy z knihovničky.

4. týden

Tento týden byl příchod klidný, Jakub se zajímal o výtvarné činnosti, které měla učitelka již od rána nachystané. Nadšeně si udělal výrobek, z práce byl spokojený. Poté pomohl učitelce uklidit pomůcky, omyl štětce, poskládal ubrus. Svačinku snědl celou, přidal si mléko, které má hodně rád a také chléb se šunkou. Při řízené činnosti vyrušoval, učitelka si ho proto posadila blíže k sobě, aby na ni Jakub lépe viděl. Při oblékání pobíhá po třídě, honí se se Zuzanou. Jak se „vytrestal“ Max, tak se nyní i vytrestal Jakub. Děti byly již oblečené, běhaly venku po trávníku, Jakub jako poslední byl v šatně. Oblékl se, obul se zcela sám, učitelka, která nad ním měla přehled, ho zkontrolovala a poslala za ostatními dětmi. Jakub se pak do poloviny listopadu snažil, poté jeho motivace klesla. S dětmi na vycházce stále pospíchá, děti mu nestíhají, stane se, že oba upadnou na zem. Stále děti tlačí dopředu, křičí na ně. Na oběd vše sní, pomoc s vyškrabáváním již téměř nepotřebuje. Při odpočinku již usne.

Rozhovor s rodiči po třech měsících

Jak byste zhodnotili docházku svého dítěte po třech měsících?

Ten první týden dobrý. Ale vykládal, že tady pláčou. Ale pak se to zlomilo a třetí týden začal brečet. On už usínal, a že maminko, já nechci do školky, vstával – maminko, já nechci do školky. Oblíkala jsem ho násilím, ale snídal, to bez problémů. Ale před školkou se u branky sekl a začal cirkus až do třídy. Teď je to úplně v klidu, na včerejšek se připravoval úplně v pohodě. Já vstávám, jdu ho vzbudit, ten jde a pozdraví Adámka, taťku, v klidu se nasnídá, obleče se a jde. Minule jsme na kolo zapoměli helmu, takže teď už mi to každé ráno připomíná.

Změnilo se Vaše dítě? Jak a v čem?

Víc zpívá, tleská, stále si něco prozpěvuje. I ta komunikace už je jiná. Přijdeme z venku a automaticky si umývá ruce. Dřív jsme mu to museli připomínat, teď už to dělá sám od sebe.

Museli jste své dítě nějak motivovat? Jak?

No nepodporovali jsme ho nějakými odměnami. Spíš jsme mu vysvětlovali, že je to tak dané, že si ve školce bude hrát, že tam bude mít ten traktor, že tam bude mít kamarády ale, že mu za to něco koupíme – to ne.

Ptáte se, jak bylo v mateřské škole? Jak reaguje, odpoví Vám?

Ano, odpovídá rád, hodně si pamatuje, ale občas nevíme, jestli mluví pravdu.

Povídá o mateřské škole spontánně?

Hodně povídá sám, co ve školce zažil, hodně si toho pamatuje, takže popíše veškeré detaily, občas nevíme, jestli si vymýšlí. Ale chodí, zpívá si písničky, tleská ručičkami, říká básničky.

Přišlo dítě z mateřské školy s nějakým netradičním výrazem?

Přišel s výrazem basama fousama, sec mazec.

Co myslíte, co se mu v mateřské škole líbí nejvíce?

Líbí se mu traktor, auta, plastelína.

Myslíte si, že je něco, čeho se v mateřské škole bojí?

To nevíme, nejspíš nic. Nikdy nic neříkal, že by mu něco nedělalo dobře.

Závěrečné pozorování v únoru a březnu 2016

Jakub stále křičí, příčina jeho konfliktů s ostatními je, že nepoprosí, nepoděkuje, veškeré hračky dětem bere – ačkoliv to stále opakujeme: popros, poděkuj, zeptal ses? Jeho kamarádi jsou Mirek a Laura. S Mirkem má ovšem také spory, má od něj často poškrábaný obličej. S Laurou si dokáže pěkně hrát, lze pozorovat i komunikaci na jiné úrovni – mohl bych si půjčit, nevadilo by Ti, kdybych si toto vzal? Je zajímavé, že s Laurou tyto otázky používá zcela běžně. Jakmile se ale dostane do kontaktu s kterýmkoliv chlapcem, tyto otázky nepoužívá, a když už, tak velmi výjimečně. Další vypozerovaný fakt je ten, že má Jakub problém reagovat na hlas učitelky, nereaguje ani na své jméno. Nevnímá také konverzaci na klidné úrovni řeči – musí se na něj zvýšit hlas a mluvit důrazně. S tímto jsem se již setkala ve své praxi u dětí, kterým rodiče vše vysvětlovaly, a požadavky dávaly do příliš dlouhých vět, kdy na jejím konci dítě nevědělo, co vlastně po něm rodiče chtějí. Dovolím si myslet, že u Jakuba to bude stejný problém. Je maminkou tak umluvený, že se v toku informací ztrácí. Když na Jakuba mluvím důrazně v jednoduchých větách, je schopen mě poslouchat, vnímat a také určitou věc udělat. Problémy mu stále dělá oblékání, kdy nepřemýšlí nad tím, co prvně a jak si má obléci. Není se ovšem čemu divit, maminka v šatně Jakuba stále převléká.

Ve druhé polovině března začal Jakub dlouho vysedávat na záchodě s cílem stolice. Je schopný na záchodě sedět až 20 minut a přitom být již 15 minut připravený k utření. Příkládám to k neochotě si nachystat lehátko, či se na něj uložit. Je nutné mu stále připomínat umývání rukou – zvláště po použití záchodu. Když přichází z vycházky, automaticky si umývá ruce mýdlem a nezapomene to připomenout i ostatním dětem. Jakub dokáže být také velmi citlivý k druhým, když vidí potřebu pomoci, pomůže rád jak dětem, tak i učitelkám. Rád se mazlí a rád má učitelku chvíli jen pro sebe.

Jakubovu adaptaci jsme zvládli díky rodičům, kteří ho připravili na nové prostředí. Byla nutná spousta trpělivosti neustále Jakobovi vysvětlovat, že se zdraví, děkuje, prosí, neublíží a kamarádovi se pomáhá. Toto vlastně děláme i nyní. Bude nutné, aby základní společenské návyky upevnil a zautomatizoval.